Publicatie lunară editată de DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

DACIA

magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 29 - februarie 2006

Căutând urmele dacilor la Roșia Montană

Pentru lichidarea unui popor se începe prin a-i altera, a-i şterge memoria: îi distrugi cărțile, cultura, religia, istoria şi apoi vine altcineva îi va scrie alte cărți îi va da altă religie, altă cultură îi va inventa o altă istorie (de origine latină ori slavică după momentul politic). Între timp poporul începe să uite ceea ce este sau ceea ce a fost, iar cei din jur vor uita şi mai repede: limba nu va mai fi decât un simplu element de folclor care, mai devreme sau mai târziu, va muri de moarte naturală. Noile forme istorice vor aduce elemente şi simboluri noi de adorație care le vor îndepărta pe cele vechi. Din vechiul start spiritual vor rămâne undeva la un etaj inferior al cunoaşterii, numai câteva cuvinte, expresii, tradiții, impresii, fragmente, nume de localități, munți şi ape, fără un înțeles aparent. Formele vechi care cândva, au ocupat valența transcedentalului vor fi deplasate de formele noi care vor dicta componența şi funcțiile «noului popor» aşa cum s-a întîmplat cu noi.

Dr. NAPOLEON SĂVESCU

EDITORIAL

Dar cu dacii... ce facem?

de Vladimir Brilinsky

Trebuie să recunosc faptul că între ceea ce am citit, de ani buni încoace, despre Roşia Montană şi ceea ce am văzut vizitând poate cea mai mediatizată localitate din România ultimilor ani, este o diferenţă ca de la cer la pamânt. La fel cum recunosc că între colegii de breaslă, care au scris despre Roşia sau au filmat acolo pentru diferite televiziuni, este o diferenţă la fel de mare. Unii „pun botul" cum se spune, executând comenzi ale uneia sau alteia dintre părţi, alţii se erijează în apărători ai mediului, sau, după caz, ai viitorilor strămutaţi. Unii, puţini la număr, apără vestigiile romane ce ar urma să dispară, iar alţii, în cantitate considerabilă, nu pricep nimic şi scriu la norma zilnică. Internetul e plin de păreri şi fotografii despre situaţia explozivă de la Roşia. Proteste, controverse, manifestaţii şi chiar ameninţări crează un război mediatic fără precedent în România postrevoluţionară.

Care este adevărul despre situaţia de acolo este greu de spus. Părerile sunt împărţite şi e greu să dai cuiva dreptate totală. Cine va pierde şi cine va câştiga la Roşia iar este greu de ştiut. Probabil într-o lume raţională ar învinge cel cu dreptatea mai multă şi cu o logică mai ancorată în realitate.

Nu există un singur om care să poată hotărâ cum este mai bine, pentru că nici un om nu se poate pricepe la fel de bine în problemele economice, cele de mediu, demografice şi de istorie toate la un loc. Fiecare trage spuza pe turta lui şi fiecare crede că are dreptate. Trăim doar în Ţara lui EUŞTIUTOT.

Privim România incapabilă de retehnologizare modernă şi care îşi închide minele, iar şomajul e ca la el acasă. Aceiaşi Românie care asistă neputincioasă la dezastrul patrimonial şi îşi vinde monumentele istorice prin concesionare. Europa ne primeşte, dar ne obligă să ne spălăm, să fim mai curaţi, să ne conservăm şi să îngrijim ceea ce ei consideră cel mai de preţ lucru, natura. Iar noi nu avem bani pentru asta. În buzunarele României, fără nici un efort vor intra sute de milioane de dolari care dacă nu vor fi furaţi şi folosiţi la ridicarea vilelor unor nemernici, vor putea fi folosiţi pentru tot felul de proiecte utile. Şi atunci prezumţia de nevinovăţie sau votul de încredere cred că trebuie acordat canadienilor.

Atâta timp cât se oferă o garanţie mai mult decât consistentă pentru ecologizare, atâta timp cât când orice pomişor tăiat va fi replantat şi crescut prin grija canadienilor, atâta timp cât există certitudini în rentabilitatea exploatării şi implicit în diminuarea consistentă a şomajului, atâta timp cât se dau asigurări că cianura nu va distruge mediul şi accidente ca cel de la Baia Mare vor fi excluse, atâta timp cât statul român îşi va încasa promisiunile financiare considerabile, şi atâta timp cât clădirile de patrimoniul vor fi păstrate, conservate şi înglobate util în ansamblul urbanistic de la Roşia, un vot de încredere ar trebui acordat.

Şi pentru că totdeauna există un „dar", nici aici nu scăpăm de el. După acestă pledoarie subiectivă, în măsura în care alţii o consideră, o întrebare firească vine de la sine: **Dar cu dacii ce facem?** Ni se comunică sec în prezentarea legată de arheologie, faptul că acolo la Roşia Montană (după ce s-au cheltuit pentru descărcare de sarcină arheologică 9 milioane de dolari !!!) **„Nu s-au găsit vestigii dacice".**

Reputatul arheolog Horia Ciugudean vorbea anul trecut despre galeriile dacice din Vârful Cârnic din care Burebista şi Decebal au îmbogăţit tezaurul Daciei, galerii ce vor fi aruncate în aer alături de cele romane. Iar cei de la Gold Corporation spun ca Dacii nu prea au trecut pe aici. Oare ? Aşa să fie ?

Aici deja trebuie chibzuinţă, trebuie respectat dreptul la adevăr, trebuie mers până la capăt cu cercetarea arheologică, pentru că altfel riscăm să aruncăm în aer o parte din propria noastră conştiinţă şi identitate.

•

ROMÂNIA 2006 – "ANUL TRAIAN" ?!?

Arh. Alexandra Ioana Furdui
Februarie 2006,Australia

Cine este interesat în adevărata istorie a ocupării Daciei de către romani este deja la curent, probabil, cu **argumentele solide** aduse contra istoriei oficiale româneşti, care glorifică ocuparea Daciei de către romani (Traian) sub motivul că în acest fel s-au creat premizele formării poporului şi a limbii române în timpul "record" de doar 165 de ani (106 – 271e.n.).

Nu intenționez să repet aceste argumente.

În schimb, vreau să popularizez următoarele date despre ceea ce a însemnat **pentru romani** cucerirea Daciei, din punct de vedere a **prăzii de război ridicată din Dacia.**

În acest scop voi cita în primul rând din ***Dacia Preistorică*** de **Nicolae Densusianu**, ***Capitolul XX***:

"Regele Decebal, după cum ne spune Dio Cassius, îşi ascunsese **tezaurele sale cele faimoase de aur, argint şi diferite lucruri preţioase**, sub albia râului Sargetia, ce curgea pe lângă capitala sa. Traian însă, cu ajutorul lui Bicile, unul din amicii intimi ai lui Decebal, descoperi secretul şi ridică aceste **imense avuţii**.

Columna lui Traian ne înfăţişează de asemenea câteva scene caracteristice, în care soldaţii romani, după înfrângerea puterii dacilor, aduc înaintea împăratului Traian nişte cai robuşti de munte **încărcaţi cu vase preţioase de aur şi de argint**.

Despre **prada cea imensă în aur şi argint** ce o ridicase împăratul Traian din Dacia, aflăm o importantă notiţă la istoricul **Ion Laurentiu Lydus** din secolul al VI-lea.

Împăratul Justinian, ne spune acest autor, grăbindu-se să facă ceva folositor pentru stat, se hotărî să înfiinţeze demnitatea de prefect al **Scythiei**; anume fiind el un om înţelept şi studiind cele scrise, aflase că regiunea Scythiei a fost în timpurile vechi "fericită", nu numai pentru avuţiile sale, dar şi pentru oamenii săi cei viteji şi că tot astfel se află ea acum, precum fusese odată. Această regiune o subjugase mai intâi înaltul principe Traian, când Decebal a fost rege al Geţilor, de la care dânsul a luat ca pradă de război **5,000,000 livre de aur** (5,071,400,000 fr) şi **10,000,000 livre de argint** (897,354,684fr) [1], **în afară de pahare şi de vase ce erau mai presus de orice preţ, în afară de turme, de arme, şi mai mult de 500,000 de oameni, bărbaţii cei mai războinici dimpreună cu armele lor**, după cum a afirmat Crito, care a fost de faţă în acest război. Astfel, Justinian nevoind să fie inferior lui Traian în nici o privinţă, se hotărî să ţină sub puterea sa şi părţile de miazănoapte care, odată, se desfăcuseră de jugul romanilor.

1. Se are în vedere greutatea livrei romane de 327.1873g şi proporţia dintre argint şi aur în timpul lui Domiţian de 11,303 :1.

Împăratul Traian ridicase aşadar din Dacia, în **afară de sumele enorme în monede şi în diferite mase de aur şi de argint, încă şi o mulţime prodigioasă de vase preţioase. Valoarea lor, zice Crito, era necalculabilă**. Şi fără îndoială că aceste obiecte de aur, de argint şi de pietre scumpe, lucrate în stilul Hyperboreilor sau Arimaspilor, aveau în această epocă de opulenţă şi de lux a romanilor, un preţ nemaipomenit.

În fine, dacă pe lângă prada ce a fost ridicată pentru vistieria publică a statului, vom avea în vedere şi jafurile imense comise de tribuni, de centurioni şi de soldaţi, care toţi deveniseră oameni avuţi în urma acestui război, şi dacă vom socoti că întreaga naţiune dacă a fost spoliată de averile sale, atunci vom putea zice că **prada de război ridicată din Dacia în metale preţioase s-a urcat la cel puţin 10 bilioane (miliarde) de franci.**

Ce valoare reprezentau aceste sume în epoca lui Traian ne putem face o idée din cele ce ne spune **Pliniu** că, până în timpurile sale, tezaurul public al statului roman, tezaur ce se conserva în templul lui Saturn, niciodată nu a fost mai mare de 1,620,829 libre de aur; cu alte cuvinte, **vistieria metalică a imperiului roman** - după atâtea războaie fericite şi după atâtea impozite asupra ţărilor subjugate - **nu făcea nici chiar a treia parte din prada de aur şi de argint ce se luase de la daci**.

Prada lui Traian din Dacia întrece prin avuţie şi magnificenţă tot ce văzuse până atunci poporul roman. Era triumful cel mai mare al Romei, nu numai asupra puterii şi vitejiei unui popor temut, dar şi asupra avuţiilor de aur şi de argint ale unei ţări "fericite", **avuţii acumulate aici în curs de atâtea secole şi mii de ani**.

Din aceste spolii prodigioase construi împăratul Traian aria sau **Forul** său cel vast, decorat cu diferite statui şi figuri de daci, for pe care se

află **arcul său de triumf**, ce reprezentă diferite scene din războiul dacic, **Bazilica Ulpia, Columna lui Traian, cele două Biblioteci Ulpia şi un templu al împăratului**, o construcţie pe care Marcellin o numeşte unică în univers, demnă chiar de admiraţia zeilor, întrecând orice descriere şi pe care nici un muritor nu va mai fi în stare să o reproducă.

În ***Noi, Tracii***, **Iosif Constantin Drăgan** ne spune în ***Cap. 9***:

"La Roma au fost organizate **serbări** cu lupte de gladiatori şi fiare sălbatice, care au durat **120 de zile**. Ele s-au desfăşurat şi în portul hexagonal de la vărsarea Tibrului în mare, unde au fost organizate adevărate bătălii între flote adverse ale căror echipaje erau alcătuite din condamnaţi (la moarte)…

De unde în ajunul războaielor dacice se constituise o comisie senatorială pentru a propune măsuri economice menite să atenueze criza economică în care se zbătea imperiul, acum, în **106**, **cetăţenii romani ai imperiului sunt scutiţi de impozite pe acel an** şi, mai mult decât atât, **primesc un premiu de** câte **650 dinari de persoană**, făcându-i pe toţi părtaşi la marea prădăciune a Daciei. Pe drept cuvânt, istoricii aveau de ce să numească Dacia "California Antichităţii". Ca dintr-un corn al abundenţei se revarsă bogăţia imensă a Daciei….În afară de Forul lui Traian, tezaurul lui Decebal îngăduie construirea a două monumente de excepţională valoare artistică dar şi istorică….Acum este sculptată Columna lui Traian....În Geţia Minor, pe locul unde s-a dat bătălia în primul război dacic, se înalţă Tropaeum Traiani închinat zeului Marte".

Zguduitor, nu-i aşa?

Şi ni se cere de către specialiştii (de toate culorile) în originea şi evoluţia civilizaţiilor, să aducem **dovezi materiale** cum că aici, în spaţiul Carpato-Dunărean, ar fi existat o civilizaţie avansată, cu rădăcini adânci şi demnă de luat în seamă.

România a fost prădată, exploatată şi distrusă continuu de-a lungul veacurilor, până în timpuri recente, din cauza condiţiei "**fericite**" a amplasării ei la poarta Europei şi a bogăţiilor naturale şi minerale foarte variate pe care le-a posedat şi încă le posedă.

Citind cele de mai sus, orice român ar trebui să fie mândru că se trage din daci (Traci, Geţi) şi din Dacia, ţară fabulos de bogată şi râvnită dintotdeauna de către cei din jur, şi nu din **Romani şi "de la Râm**".

ESTE O ABERAŢIE ca cineva "acolo sus" în România să declare în mod artificial anul 2006 "Anul Traian"! Asta ar fi, practic o celebrare a ocupării şi jefuirii Daciei, **evenimente clar documentate**, spre deosebire de romanizarea poporului şi a limbii române, care sunt doar speculaţii pornind de la premize false.

Oare englezii celebrează "Anul Claudius" (cuceriţi în 43 î.e.n.), francezii "Anul Cezar" (51 î.e.n.), spaniolii "Anul Agripa" (19 î.e.n.), Siria "Anul Pompey cel Mare (64 î.e.n.), Egiptul "Anul Octavianus" (31 î.e.n.) etc, etc.?

Ar fi ceva de neînchipuit! Ridicol! Doar românii sunt în stare de aşa ceva.

Cum să fim respectaţi de întreaga comunitate europeană, când nu ne respectăm noi înşine?

Şi dacă se împlinesc 1900 de ani de la celebrul război de cucerire a Daciei, şi "cineva acolo sus" doreşte să celebreze ceva la nivel naţional, de ce nu sunt celebraţi **Decebal si naţiunea dacă**, adevăraţii noştri strămoşi şi eroi?

Românii au **datoria** să se debaraseze de complexul de inferioritate în care se complac de secole, şi să-şi proclame sus şi tare etnicitatea, istoria, limba şi obiceiurile, care sunt dintre cele mai vechi din Europa.

Concursul de creaţie literară

GENUCLA

Fundaţia pentru cercetarea istoriei Daciei „DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY", filiala „GETIA MINOR" Tulcea organizează cu prilejul anului cultural „DECEBAL – 2006" concursul de creaţie literară „GENUCLA"

Manuscrisele cuprinzând poezie, proză, dramaturgie şi eseistică pot fi expediate pe adresa: Tulcea, str. Florilor, nr.37, sau la adresa de email getiaminor@yahoo.com până la data de 30 aprilie 2006.

Se vor acorda premii constând în cărţi, abonamente la revista „Dacia Magazin" pe timp de 1 an , diplome, invitaţii la cel de-al VII-lea Congres de Dacologie „DECEBAL – 2006" care va avea loc pe data de 29-30 iunie 2006 la Hotel Intercontinental Bucureşti.

SARMISEGETUZA ORI KOGAION?

Prof. Timotei Ursu

Cotninuare din numărul anterior

Lăsând de-o parte denumirea localității de către însişi romanii, dintru început, drept "*Dacica*" (şi n-ar fi avut nici o noimă o astfel de calificare dacă locația viitoarei colonii nu ar fi fost o localitate urbană *dacică,* de tradiție şi de semnificativ interes!), autorii cărții citate parcurg vasta literatură monografică a urbei "romane", punând *toate construcțiile*

Amfiteatrul de la Ulpia Traiana Sarmisegetuza

pe seama presupusei întemeieri a oraşului de către militari şi colonişti alogeni şi lăsând pe seama autohtonilor, în cel mai bun caz, niscaiva .. cioburi de oale, găsite mai cu seamă "extra-muros", dar şi acolo semnificativ mixate drept: "*ceramică romană şi uneori de factură autohtonă".*

Cum se face că cercetători cu o pregătire istorică şi arheologică de prim ordin şi care în spațiul lor de cercetare - din Munții Orăştiei şi din alte "situri dacice" identificate ca atare în România - au deprins o serioasă experiență, nu se întrebau dacă, nu cumva, multe din construcțiile "romane" ale *Coloniei Dacica* nu vor fi fost gata-ridicate, la venirea armatei romanilor (în 101)?!. Gata-ridicate de către CINE? De către "meşterii veniți din imperiu" construite, prin urmare, *anterior* şi locuite cu plăcere de Regele Dac, de familia sa, ca şi de nu puținii săi curteni, de administrația "regatului", de comercianți şi meşteşugari, de servanți şi oaspeți, etc.? Nu s-ar fi simțit bine un rege de talia lui Decebal în "baia romană cu hypocaustum" şi nu-şi putea primi, cu vădită satisfacție, curtenii, oaspeții, şefii militari şi delegații triburilor învecinate, în spectaculoasa construcție care a servit ulterior (sau se crede a fi servit pe vremea ocupației romane) drept "templu al zeului Liber Pater"?! Era absolut necesar ca zidul care delimitează zona "intra-muros", adică cea bine apărată, să fi fost ridicat doar de *militarii coloniei ulterioare* şi nu de un rege circumspect care ştia cum să-şi utilizeze "legăturile de directă vecinătate" cu Imperiul, mai exact: calificata mână de lucru *romană* de care dispunea, după cum afirmă Dio Cassius, din belşug?!?

Răspunsul posibil este unul simplu: aceasta ar fi implicat şi acceptarea tezei că *aici* , şi nu în Munții Orăştiei, se afla, înaintea venirii romanilor, *centrul aministrativ şi militar al dacilor*, "capitala regatului". Or, în acest caz, "complexului din Munții Orăştiei" îi mai rămânea doar importanța secundară a unei suite de fortificații din jurul unui centru sacral-ştiințific şi meşteşugăresc. Cu asemenea miză "minoră", n-ar fi fost de mirare, şi-or fi spus, probabil, arheologii, ca stăpânirea comunistă - şi aşa treibil de zgârcită cu fondurile de cercetare – să scoată "Sarmizegetusa Regia" din prim-planul "urgențelor"!

Dacă asupra caracterului meşteşugăresc s-au făcut pertinente aprecieri (vezi de pildă cărțile lui Ioan Glodariu despre arhitectura presupusă a dacilor sau despre impresionanta lor industrie metalurgică practicată la Dealul Grădiştei) cercetarea caracterului "cultual" rămâne doar la ideea că, de pildă, Soarele de Andezit *ar fi putut fi* un "altar de sacrificii" ("canalul de scurgere" de dedesubt având, pasămite, doar rolul de… evacuare a sângelui!) iar sanctuarele au fost… "locuri de închinăciune". Totuşi, presat de cercetările unui grup de cercetători amatori din Braşov (grupul condus de inginerul Bobancu), de pertinentele observații ale matematicianului profesor Gh Chiş şi de teoria paralelă, dar diferită, a unui cercetător francez (Georges Charriere, care pleca de la intuiția lui Constantin Daicoviciu cum că Marele Sanctuar Rotund "ar putea avea legătură cu calendarul"), *arheologul* Hadrian Daicoviciu propune "propria sa variantă": cea a unui calendar naiv (precum cel egiptean; dar acela "funcționa" într-un timp situat cu… două milenii înaintea dacilor!)…."*Înmulțindu-se cu doi*" numărul celor 180 de stâlpi ai Cercului

B - credea Hadrian Daicoviciu - se obţinea un "an dacic" de… 360 de zile. Şi… cam atât. Magister dixit, iar dacii primeau eticheta de imitatori naivi, primitivi-cât-cuprinde, ai unor modele de pe aiurea.

Abia după cercetările Echipei de Studiu Pluridisciplinar a Asociaţiei Oamenilor de Ştiinţă din România (1983, 1984 şi 1985) la Dealul Grădiştei, incluzând demararea unui studiu asupra sistemului numeric (Timotei Ursu) şi demonstraţiile validate ştiinţific pe plan internaţional ale inginerului Florin Stănescu despre funcţionalităţile *paleo-astronomice certe* ale sanctuarelor, arheologii, ca şi o parte a istoricilor români, au revenit la ideea că "acolo se afla probabilul Kogaion despre care vorbeau izvoarele…

Dar nici gând să se renunţe la ideea, pe cât de deficitară pe atât de încăpăţânat înrădăcinată, că…- în acest auster centru cultual-ştiinţific *ar fi fost şi… capitala regală a dacilor*, "Sarmizegethusa Regia" (nume inventat, calchiat după grecescul "ZARMIZEGETHUSA BASEILON" al lui Ptolemaios şi…. *plantat ipotetic* aici!).

Pentru că amintim numele remarcabilului astronom, matematician şi geograf Ptolemaios, trebuie să menţionăm că în celebra sa hartă antică el indică *cu exactitate* "Sarmizegetusa Regală" (numind-o chiar aşa, *regală* şi nu "imperială"!) pe locul… Ulpiei Traiane, în Ţara Haţegului, şi nu în Munţii Orăştiei! Care este însă opinia istoriografiei româneşti din ultimele trei decenii cu privire la acest "incomod amănunt"? Citez din comentariul lui Radu Florescu (pagina 550, nota 239, a ediţiei 1982 a GETICEI lui Vasile Pârvan), ideee reluată şi în monografia monumentală, istorico-fotografică realizată în colaborare cu Ion Miclea: "*..Localizarea, după coordonatele lui Ptolemeu, cu eroarea zonală compensată, corespunde Ulpiei Traiana Sarmizegethusa şi nu Grădiştei Muncelului… (...) Aceasta constituie o dovadă în plus că Ptolemeu descrie Dacia Romană şi nu pe cea Regală, liberă sau măcar din timpul cuceririi…"* Ceea ce d-nii Florescu şi Tudor, autori ai acestor comentarii uită să ne spună e, pe de o parte, de ce ignorau dumnealor (întâmplător sau *voit*?!) numele complet pe care Ptolemeu/Ptolemaios îl indică fără ezitare: Sarmizegethusa Baseileon,ca şi răspunsul elementar la întrebarea: ce interes ar fi avut romanii, dacă ei înşişi au *inventat* şi *întemeiat* oraşul "Ulpia Traiana", să-l denumească, cu o sintagmă lipsită de orice dubiu: *SARMIZEGETHUSA DACICA…* ?! (Numeroase similitudini apar nu numai în alte provincii cucerite de romani, dar chiar şi aici, în viitorul teren al "Daciei Felix" unde, de pildă, dacicul oraş APULU(M), actuala Alba Iulia, devenea sub romani "*Colonia NOVA APULENSIS*"; iar exemplele pot continua).

Argumente sprijinind ideea că Sarmisegetuza lui Decebal era în Ţara Haţegului şi nu în Munţii Orăştiei găsim chiar în textul lui Cassius Dio, referitor la prima confruntare a romanilor cu dacii pe pământul dac (LXVII, 10): "*…într-o luptă angajată cu duşmanul APROAPE DE TAPAE* , (Traian) *omorî mulţi aversari…(..) Decebal, temându-se ca, după victoria lor, romanii să nu ajungă până la REŞEDINŢA SA REGALĂ, puse să fie tăiaţi de ramuri arborii din împrejurimi şi înfipse arme în trunchiurile lor, care apăreau ca o oştire gata de atac".* Întrebare: s-ar fi temut Decebal, dacă "reşedinţa sa regală" n-ar fi fost *în apropiere*, pe o vale de acces, apărată tocmai de "*tabăra de război a dacilor"* de la Tapae? S-ar mai fi temut el, Decebal, până la a utiliza această cacealma militară, într-un moment evident nefavorabil tactic, dacă romanii ar fi trebuit să *traverseze Ţara Haţegului*, să intre în periculosul (pentru atacatori!) defileu al Jiului, să ocolească pe la Nord, pe Valea Mureşului, pentru a ataca - după un *marş de peste 300 de kilometri în "teren inamic"* - aşezările din Munţii Orăştiei, dinspre singura direcţie convenabilă pentru un asalt militar?!

În afară de aceasta, continuarea textului lui Cassius Dio (continuare despre care astăzi se ştie cu siguranţă că nu-i aparţine, cuprinzând o *interpolare ulterioară a copistului XIPHILINUS !),* nu numai că are o evidentă alură poetică, dar chiar şi aceasta se poate referi, literalmente, la înălţimile Munţilor Caraşului, Munţilor Ţarcu-Godeanu-Retezat şi Munţilor Poiana Ruscăi, străjuite şi acestea – cum am văzut – de forturi de apărare, până la şi dincoace de "tabăra principală" de la Tapae. Traian ajungea astfel la "reşedinţa regală" Sarmisegetuza Baseilon *din Ţara Haţegului*. Citez adaosul lui Xiphilinus: "(*Traian, care*) … *îşi croise cu greu drum înspre înălţimi,*

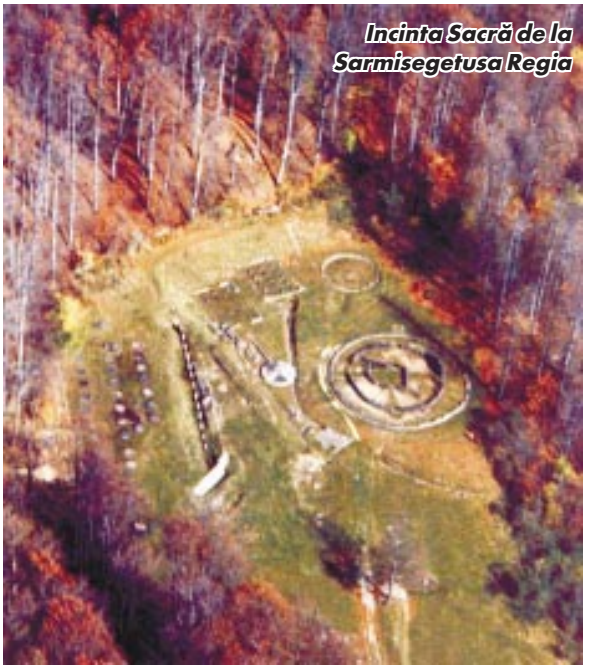

Incinta Sacră de la Sarmisegetusa Regia

cucerind colină cu colină, ajunse în preajma reşedinţei regale a dacilor ". Ei bine, pornind de la Tapae, peste Ţara Haţegului şi peste văile Jiului şi Streiului, ar fi trebuit să "câştige" - până la Dealul Grădiştei - vreo… *două sute* de coline, străbătând *trei masivi muntoşi*!

În ceea ce priveşte recuperarea de către romani a "prăzilor şi steagurilor capturate de Decebal" (după sfărâmarea trupelor lui Oppius Sabinus în anul 86 şi ale lui Cornelius Fuscus în 87), până şi reticentul Vasile Pârvan recunoaşte, după examinarea atentă a textului lui Cassius Dio, că trofeele acestea nu se aflau la… Sarmisegetuza, ci "în alte burguri din munţi" (vezi Cassius Dio, LXVIII,9,3). Unde? Un posibil loc de ascundere a trofeelor mai vechi ar fi putut fi Munţii Orăştiei; dar dacă încleştarea primelor confruntări cu romanii, la 101, a avut loc pe sectorul de la Dunăre până la Tapae, ce anume îi putea opri pe daci să depoziteze eventualele trofee capturate şi prizonierii "ordinari" în fortificaţiile *din preajma* viitoarei COLONIA DACICA, respectiv a capitalei regale?

Stereotipul situării arbitrare a Sarmizegetusei Baseileon pe vârful şi în împrejurimile Dealului Grădiştei este astăzi atât de înrădăcinat în conştiinţa publică, încât nu doar istoricii sau arheologii, dar şi cercetători aparţinând altor profesii nu numai că utilizează acest apelativ, dar se simt chiar tentaţi să-l…confirme. Iată un exemplu recent: în merituoasa prezentare (şi temerara tentativă de interpretare) a celebrelor "Plăcuţe de plumb" dibuite în beciurile Institutului de Arheologie din Bucureşti, inginerul Dan Romalo crede că a descifrat, într-o reprezentare grafică (mai ales că este însoţită şi de numirea: "*ZARMIGETOIZO"!)* "*întocmai planul cetăţii de la Sarmisegetuza Regia*" (adică de la Dealul Grădiştei, vrea să spună Dan Romalo). Apropierea pe care o face domnia-sa în acest sens, este - din păcate - una forţată, inexactă, total neconvingătoare. Îmi rezerv dreptul să dau publicităţii un articol care, analizând cele trei drumuri paralele de la "Ulpia Traiana" şi dispunerea turnurilor de apărare de acolo, în comparaţie cu reprezentarea "în plumb" din Plăcuţa numerotată 21-A, să convingă cu argumente verificabile că desenul reprezintă fie capitala DACICA dinaintea cuceririi romane, fie ce a devenit aceasta după ocupaţia romană. Dar, cu certitudine, *nu cetatea din Dealul Grădiştei*!…

3. CONCLUZIILE IPOTEZEI

Nu e vorba doar de o supoziţie când spunem că - sus în Munţii Orăştiei - *NU PUTEA* să fiinţeze o capitală a Regatului Dacic, ci un fel de… "Lassa Carpatică", <u>un complex cultual-ştiinţific</u> cu o veche tradiţie şi cu impresionante performanţe, în care numeroasele sanctuare – cu sugestivele lor formule numerice – nu serveau doar invocării zeilor (sau, poate a unuia singur, cel apelat de sursele antice: Zamolxe?), ci "depozitau" informaţii astronomice, matematice, geodezice şi de altă natură, de tradiţie milenară, atât central şi nord-europeană, inclusiv proto-celtică, cât şi informaţiile similare mediteraneene, pe care cercetările pluridisciplinare din ultimele trei-patru decenii le investighează cu justificat interes. Sub acelaşi concept al "locului ascuns din munţi",(în care principalele personaje erau – apreciem prin similitudine şi prin sugestiile oferite de textul lui Iordanes în GETICA - *sacerdoţi-călugări,* deţinători ai ştiinţei transmise mnemotehnic şi codificată în sanctuare, totodată pricepuţi purtători ai armelor, cum ne asigură acelaşi Iordanes), acolo funcţionau – cu certitudine – marile ateliere de făurărie şi prelucrare a altor metale (probabil şi acestea beneficiind de o *aură cultuală, sacramentală),* depozite de tezaur şi capturi militare deosebit de apreciate, inclusiv loc de detenţie productivă a unor prizonieri pricepuţi în diverse discipline, cu deosebire în cele "practice" (meserii!).

Dincolo de argumentul arheologic că acolo nu s-a găsit NIMIC care să sprijine ideea funcţionării unei "curţi regale", ne vine în sprijin argumentul geomorfic, *relieful*, care izolează spontan regiunea, relief cu totul impropriu accesului necesar unei capitale administrative, militare şi, logic, comerciale. Acolo era un "tărâm" de o remarcabilă austeritate, căutat de nişte sacerdoţi dedicaţi credinţei, studiului lor şi slujiţi cu veneraţie de servanţi din aşezarea civilă dezvoltată treptat în preajmă. Vezi, în acest sens, tradiţia călugărilor carpatici şi balcanici de mai târziu. Sarcedoţii de la Sarmisegetuza beneficiau cu siguranţă –înspre valea Mureşului - de "moşii" care le asigurau aprovizionarea. Coexistau acolo, întru aceeaşi credinţă, şi "aşezări de meşteşugari", mai ales metalurgişti; dar terenul (şi asta nu numai în cazul Dealului Grădiştei!), era inacceptabil pentru o "curte regală" pe Dealul Grădiştei şi în împrejurimi (citez din lucrarea colectivă a colectivului Glodariu, publicată în 1996, pg. 9-10): "… *numai în cele patru luni de vară temperaturile depăşesc 10 grade Celsius*".Fireşte, turiştii ocazionali, estivali, ar putea crede că e o climă acceptabilă acolo. În realitate, munţii înalţi din jur atrag mari cantităţi de precipitaţii (până la 1400 mm anual!), sunt "*200 pînă la 250 zile de îngheţ, zăpada persistă peste 200 de zile*" şi, se precizează, în această zonă unde minima a atins în zilele noastre *minus 38 grade Celsius,* volumul precipitaţiilor - în secolele I î.e.n – II e.n. – *era superior celui de astăzi*!"… Iată propriile cuvinte ale profesorului Ioan Glodariu (care însă nu ezită să creadă că, totuşi, acolo ar fi putut fi "mutată" – de unde şi de ce?! – capitala dacilor, de către… Deceneu, aşadar încă de la mijlocul secolului I î.e.n.!): ".. *Ridicarea Sarmisegetuzei în acel punct* (la Dealul Grădiştei) *nu a putut fi determinată de considerente de ordin economic. Locul retras, îndepărtat de*

marile drumuri comerciale ale vremii, altitudiunea mare (1100m. la cetate), climatul instabil de munte, coama neospitalieră formată din micaşistul care nu se pretează la terase naturale a piciorului Muncelului (...) absenţa totală a terenurilor propice agriculturii, chiar a păşunilor în imediată apropiere, distanţele considerabile până la sursele de exploatare a minereurilor de fier, ar fi pledat împotriva stabilirii acolo a Capitalei. În faţa unor atari evidenţe nu se pot accepta alte motive pentru o astfel de alegere decât acelea de ordin militar-strategic, izvorîte tocmai din situarea într-un punct greu accesibil şi existenţa Cogaionului (sic!) *cu tot ce implica acesta*" *(*pg.33)

În schimb, aşezarea dacică urbană de la poalele Poienei Ruscăi, găsită (cucerită? ocupată?) de romani în 101-102 şi apoi numită, din 106: "COLONIA DACICA", - dincolo de un micro-climat prielnic atât vara cât şi iarna (locul pare o veritabilă "depresiune" între munţi, în fapt este culoarul prin care pătrund permanent curenţi de aer cald dinspre Banat) şi de vecinătatea confortabilă a terenurilor agricole, de păşunat şi a unor cursuri de apă îndestulătoare - prezenta o excelentă *situare strategică,* oferind veritabile oportunităţi de retragere şi evacuare, la caz de nevoie, în ŞAPTE DIRECŢII: Valea Bistrei prin Ruschiţa, spre Margina-Făget (pe direcţia Nord-Vest), Valea Bistrei spre Caransebeş (pe direcţia Vest – Sud-Vest), refugierea în văile şi codrii dintre Muntele Mic (Poiana Mărului actuală) şi masivul Ţarcu-Godeanu-Retezat, cu "ieşire" prin Valea Cernei; o altă "ieşire de refugiu" o oferea Valea Râului Mare, spre Sud, înspre Retezat. Încă şi astăzi funcţionează un alt drum "de munte" spre Nord-Vest, utilizat chiar pe zăpadă, pe direcţia Băuţari – Lunca Cernii de Jos – Dăbâca – Călan – Deva, apoi drumul principal, de vale, înspre Nord: Sântămăria Orlea – Haţeg – Simeria – Orăştie (cu numeroase alte ramificaţii posibile, pe parcurs) ; mai există, evident, drumul tradiţional spre Sud şi Sud-Est (Pui – Petroşani – Tg.Jiu). Toate aceste *posibile* "drumuri de refugiu al unei curţi regale" sunt, astăzi – semnificativ! – şosele şi drumuri carosabile…

Ne oprim aici cu examinarea argumentelor care pledează pentru a i se restitui "Coloniei Dacica" din Ţara Haţegului dreptul să-şi revendice statutul de capitală a dacilor, cel puţin în perioada următoare domniei lui Burebista, care îl include şi pe Decebal.

La o primă vedere, cititorul ar putea crede că, prin indicarea repetată a zonei Dealului Grădiştei drept *Capitală,* la mijloc a avut loc o simplă eroare de localizare istorică; ori că, în nădejdea unei delimitări convenite între istorici (respectiv arheologi) în două centre de cercetare, în care să nu se "deranjeze" unii pe alţii (?!), s-a ajuns la convenirea a două capitale, una *dacică,* austeră, primitivă şi una *romană* - aceasta din urmă cu un confort arhitectural crescut, "modern" în epocă, şi, mai ales, de natură să sugereze puternic un *nivel social superior*. În realitate – punându-ne întrebarea cui i-ar fi folosit o astfel de confuzie – constatăm că pe această cale regalităţii dace i se zugrăveşte un chip net defavorabil, minimalizator, înjositor chiar, de parcă s-ar căuta o acută justificare a subordonării "primitivei" Dacii de către "superiorii" soldaţi şi comercianţi romani!

Ştim mai toţi înspre *ce* şi înspre *cine* conduce o asemenea mistificare a detaliilor: prin înfrângerea militară a lui Decebal (la care a contribuit şi probabila pierdere de către regele dac a sprijinului uniunilor tribale înconjurătoare, după cum par a sugera unele metope de pe Columna Traiană), romanii nu au ocupat*, în fapt,* DACIA, ci doar *un sector al acesteia*, reprezentând circa 14% din regatul burebistenian din sec I î.e.n. Acest teritoriu nu cuprindea *de facto,* după instaurarea ocupaţiei militare romane, ţinuturile dace "libere", cum sunt: Crişana şi Nordul Panoniei, Nordul şi Estul Transilvaniei, Moldova şi zona Nord-Dunăreană a Câmpiei Munteniei. Asta înseamnă că mai bine de *două treimi* din "ţinuturile triburilor daco-getice" contemporane lui Decebal *erau în afara oricărui control militar şi administrativ roman*! (Însăşi sintagma "DACIA FELIX" nu însemna - cum se afirmă! - o "Dacie Fericită", de vreme ce traducerea este şi ea o mistificare: la vremea exploatării "Coloniei Dacica", adjectivul "felix ,felicis" nu însemna în limba latină "fericit", ci… *rodnic*. Adică "productiv", în consens absolut cu pragmatismul statutului politic numit "PAX ROMANA". E de meditat şi asupra acestui fapt.)

Implementarea ideii înfrângerii definitive a dacilor, "ştergerea lor din istorie ca verigă" şi înlocuirea acestora cu romani şi "localnici romanizaţi", care - la rândul lor - ar fi fost retraşi la Sud de Dunăre de către împăratul Aurelian, se află la temelia teoriei *vacuum-ului teritoriului carpato-dunărean* care, astfel pustiit, ar fi fost ocupat "pe drept cuvânt" de cunoscuţii năvălitori ulteriori.

Iată, din aproape în aproape, răspunsul şi la întrebarea "CUI I-AR MAI FOLOSI ?", între altele, erorile de tipul *mutării Capitalei şi "primitivizării" regilor daci*. Şi asta într-un moment în care strănepoţii lui Burebista şi Decebal pretind nu dreptul de a fi primiţi în Europa, ci dreptul de a fi recunoscuţi ca autohtoni autentici, cu dovedită rădăcină, permanentă, şi nu transplantări sau "clone" respinse de la Masa Istoriei. Respinse cu ce scop? Ca implantarea altor etnii – acestea cu adevărat *alogene* – să dobândească o falsă (dar "productivă"!) justificare istorică…

•

ÎNDELETNICIRI STRĂVECHI ALE DACILOR

Agricultura şi păstoritul au constituit ocupaţii străvechi ale locuitorilor din spaţiul geto-dacic. Cum dovedesc descoperirile arheologice, încă de la sfârşitul paleoliticului, oamenii care trăiau pe aceste locuri au început să-şi producă singuri mijloacele de existenţă – să crească animale şi să cultive plante. Pe măsura mersului înainte al societăţii, aceste îndeletniciri s-au dezvoltat. Grâul şi meiul carbonizat, găsit în diferite locuri, în vase de lut, oasele de animale domestice, amforele destinate păstrării vinului şi uleiului, şi mai cu seamă numeroasele unelte agricole: seceri, brăzdare de plug etc., aduse la lumină de investigaţiile arheologice, reprezintă tot atâtea mărturii ale amploarei acestor îndeletniciri.

MIHAI DRAGOMIR

Dacii aveau vite în număr foarte mare şi de o calitate excelentă

Preţioasele mărturii despre activitatea geto-dacilor le găsim, de asemenea, în scrierile cărturarilor antici. Mulţi dintre aceşti învăţaţi au cunoscut direct Dacia şi pe geto-daci şi au descris îndeletnicirile practicate de ei: agricultura, creşterea animalelor, precum şi pescuitul, albinăritul etc.

Din opera părintelui istoriei, *Herodot*, de exemplu, aflăm că tracii, atunci când aduceau jertfă zeiţei Artemis-Regina, îndeplineau ritualul "folosind totdeauna paie de grâu". Corespondenţa acestei zeiţe în panteonul geto-dacilor era Bendis, deci este de presupus că în chip asemănător se desfăşura ritualul menţionat şi în lumea geto-dacă.

Două secole mai târziu, în anul 335 î.e.n., trecând Dunărea împotriva geţilor, armata lui Alexandru cel Mare a trebuit să-şi facă drum prin holdele de grâu. Relatând expediţia, *Arrian* notează: "În cursul nopţii, merseră prin locuri unde holdele de grâu erau îmbelşugate… Cu ivirea zorilor, Alexandru o porni prin holde. El porunci pedestraşilor să înainteze culcând grâul cu lăncile înclinate, până au ajuns la pământul necultivat". Dar cel mai adesea grecii cunoşteau grâul Daciei, nu cu prilejul unor ciocniri militare, ci din intensele schimburi comerciale: "Ştiţi, fără îndoială – arăta marele orator atenian *Demostene* (sec. IV î.e.n.) - că noi folosim grâu importat mai mult decât toţi oamenii. Cantitatea de grâu adusă din Pont este mai mare decât tot ceea ce ne vine din celelalte porturi comerciale… pentru că acest ţinut (e vorba de întreaga regiune din jurul Mării Negre) produce cea mai mare cantitate de grâu". *Polibiu*, scriitor grec din sec. II î.e.n., remarcă şi el acelaşi lucru, cu o adăugire: "Cu grâu facem schimb reciproc. Uneori, la nevoie, ne dau ei. Alteori iau dânşii de la noi", referindu-se, desigur, la situaţiile în care calamităţile naturale diminuau recolta.

Grâul produs în regiunile geto-dacice era apreciat.

Caii geților erau iuți și în stare să suporte curse oricât de lungi

În *Istoria naturală*, autorul latin *Pliniu cel Bătrân* (sec I e.n.) spune: "Există mai multe specii de grâu, după locul în care sunt produse… Ca greutate, grâul din Tracia ocupă locul al treilea… Este îmbrăcat în mai multe cămăşi din pricina frigurilor mari din ţinut. Din această cauză şi fiindcă ogoarele sunt acoperite de zăpadă, a fost descoperit grâul de trei luni, numit astfel pentru faptul că, după trei luni de la semănat, este cules o dată cu grâul din restul lumii". Aşadar, se cultiva nu numai grâu de toamnă, ci şi un soi de primăvară. Cât priveşte metoda de cultivare, se folosea sistemul în pârloagă, schimbându-se în fiecare an terenul pentru regenerarea solului. Acest sistem este descris de poetul latin *Horaţiu* care, în una din *Odele* sale, se referă la "geţii cei aspri, cărora pământul nehotărnicit (deci cultivat în comun, de către întreaga obşte) le dă roade şi cereale libere. Nu le place să cultive acelaşi ogor mai mult de un an". Agricultura se practica chiar şi-n vremuri de restrişte când, cum scrie *Ovidiu* (poetul exilat de împăratul Octavian la Tomis), ţăranul ce cultivă ţarina "cu o mână ară, cu cealaltă ţine arma".

Se producea nu numai grâu, ci şi mei, care era foarte apreciat: "Triburile pontice – spune *Plinius cel Bătrân* – nu pun nici un alt aliment mai presus de mei". Se cultiva, de asemenea, orzul care, arată *Hellanicos* (autor grec din Mitilene - prima jumătate a sec. V î.e.n.), era folosit la prepararea unor băuturi: "… tracii… beau bere pregătită din orz".

O cultură larg răspândită la geto-daci era vița de vie, plantă ce necesită o îngrijire specială şi cunoştinţe agricole avansate. Această preocupare a strămoşilor noştri apare – indirect menționată – în opera mai multor autori antici. Astfel, marele filozof *Platon* (sec. IV î.e.n.) arată că "tracii beau vin nemestecat deloc (cu apă)… şi îl împrăştie pe hainele lor, socotind că este o deprindere frumoasă şi aducătoare de fericire". Foarte probabil că soiurile de vin de pe meleagurile geto-dacice sau romane, care pentru a fi băute, trebuiau îndoite cu apă, după cum obiceiul stropitului hainelor poate fi legat de un eveniment ritual. Reputația ce se dusese tracilor, de mari consumatori de vin (preluată între alții şi de *Claudius Aelianus*, autor latin din sec. II e.n.), trebuie să fi fost în bună măsură îndreptățită, de vreme ce – cum relatează *Strabon* – "ca o dovadă pentru ascultarea ce i-o dădeau (lui Burebista şi primului său sfetnic, Deceneu) este şi faptul că ei (geții) s-au lăsat înduplecați să taie vița de vie şi să trăiască fără vin". Geograful grec menționează apoi că "ajungând în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținerea de la vin şi ascultare de porunci, încât în câțiva ani a făurit un stat puternic". Măsura luată de Burebista şi de sfetnicul său privind distrugerea viței de vie n-a fost aplicată însă în întreaga Dacie. Pentru că jumătate de secol mai târziu, poetul *Ovidiu*, vorbea de "Vara cu trupul ei gol ce poartă împletituri de spice, / Toamna, de asemenea, stă mânjită de mustul de struguri", iar iarna "… în vas îngheață vinul / De-l scoți în bolovani, păstrând figura oalei / Şi-n loc de-a soarbe spuma, mănânci bucăți de vin".

Scrierile antice conțin informații şi despre faptul că

dacii cunoşteau şi foloseau plantele medicinale. *Dioscoride*, un medic din timpul împăratului *Claudius* – 41-54 e.n. – ne vorbeşte, precizându-le şi numele, despre 43 plante medicinale utilizate de strămoşii noştri.

Mult răspândită era creşterea vitelor. *Collumela* (20-70 e.n.), autorul lucrării *Despre agricultură*, remarcă: "Apoi (oile) nu numai că-i satură pe ţărani prin belşugul brânzei şi al laptelui, ci acoperă şi mesele bogaţilor cu mâncăruri numeroase şi plăcute. Iar unor neamuri lipsite de grâu le procură toată hrana, de aceea cei mai mulţi … dintre geţi se numesc "băutori de lapte". La rândul său, *Ovidiu* arată că "păstorul cânta din fluierele lui lipite cu smoală, ţinând coiful pe cap iar fricoasele de oi se tem (aici, în Dacia) de războaie, nu de lup". Tot din opera poetului latin obţinem amănunte şi cu privire la faptul că "oile au aici lâna aspră".

Despre creşterea vitelor mari, *Polibiu* (istoricul grec) menţionează că "în privinţa celor necesare vieţii, ţinuturile pontice ne dau vite… în număr foarte mare şi de o calitate mărturisită de toţi ca excelentă". Animalele erau folosite şi în muncile agricole.*Suidas*, în *Dicţionarul* alcătuit de el în sec X e.n., scrie (citându-l pe *Criton*, medicul lui Traian) despre "cei care munceau (pământul) cu boii", deosebindu-i de păstori – "cei care pasc vitele". De la poetul *Vergiliu* ştim cum îşi adăposteau geţii vitele: "Acolo oamenii ţin cirezile închise în staule".

Bogăţie a oamenilor locului, animalele au constituit una din principalele ţinte de jaf ale romanilor, după ce Decebal a fost învins: "Puternicul Traian – spune istoricul antic *Ioannes Lydos* (490-565 e.n.) – a adus romanilor (din Dacia), cinci milioane de livre de aur… apoi turme şi arme".

Deosebit de apreciaţi erau caii getici. *Arrian* arată că, retrăgându-se din calea lui Alexandru, "geţii… îşi luară copiii şi femeile pe cai, cât puteau duce caii". *Claudius Aelianus* remarcă şi el calitatea cailor de tracţiune, iar *Ovidiu* scrie despre "acei cai ai geţilor, în stare să suporte curse oricât de lungi, având deprinderea de a îndura îndelung setea şi foamea şi faptul că duşmanul care i-ar urmări nu va găsi apă".

O importantă îndeletnicire a geto-dacilor era pescuitul. *Arrian*, relatând trecerea Dunării de către Alexandru cel Mare, spune că acesta "adună din regiune cât putu mai multe luntri, dintr-un singur trunchi (căci acestea se găseau din belşug), deoarece locuitorii de pe malul Istrului le folosesc pentru pescuit". Dar una dintre cele mai plastice descrieri ale meşteşugului pescuitului somnilor şi sturionilor mari ne-o furnizează *Claudius Aelianus*, în lucrarea sa *Despre animale*: "Un istrian (locuitor de pe malul Dunării), pescar de meserie, mână lângă malul Istrului o pereche de boi, dar nu pentru că are cumva de arat, căci – precum se zice – nu are nici în clin nici în mânecă cu delfinul… Dacă omului îi stă la îndemână o pereche de cai, foloseşte caii. El duce pe umeri jugul, merge acolo unde socoteşte că e bine să se aşeze şi crede că e loc prielnic de pescuit. Leagă de capătul jugului capătul unei frânghii trainice şi foarte potrivită pentru tras, punând nutreţ din belşug boilor sau cailor… În partea cealaltă, leagă de funie o undiţă puternică şi grozav de ascuţită. Înfige în ea un plămân de taur şi o aruncă somnului din Istru… Când simte carnea de taur, peştele porneşte îndată s-o prindă…; deschide gura mare, ca să apuce hrana la care nu se aştepta şi care l-a momit şi trage la el nenorocita hrană. Lacomul se întoarce mulţumit şi, fără să simtă, e străpuns de undiţa pe care am amintit-o. Dorind să scape de nenorocirea care l-a copleşit, smuceşte în jos şi scutură funia cât poate de tare. Pescarul bagă de seamă acest lucru şi se bucură nespus. Apoi sare din locul unde aştepta şi lasă îndeletnicirea pescărească, pentru a deveni plugar – precum face un actor de tragedie care îşi schimbă masca. El mână boii sau caii, iar între animale şi puternicul cetaceu, se încinge o luptă. Animalul din Istru trage în jos cu toată puterea ce o are, iar perechea de animale trage funia în partea opusă. Dar împotriva aceluia (peştelui) sunt mai mulţi, nu unul. Peştele biruit de opintelile celor două animale şi, răpus, este tras pe ţărm".

O ocupaţie larg răspândită este albinăritul. Într-atât de răspândită, încât, de pildă, *Herodot* aminteşte la un moment dat (Istorii – cartea a V-a) că "ţinutul de dincolo de Istru e ocupat de albine şi din cauza lor nu se poate pătrunde mai departe"" Răspândirea albinăritului e confirmată şi de alţi autori – *Polibiu*, care apreciază mierea drept "articol de lux" şi *Claudius Aelianus*, care menţionează mierea ce se obţine din plante.

Diverse prin numărul plantelor cultivate ori a animalelor domesticite, activităţile agro-pastorale ale geto-dacilor vădesc o dezvoltare economică complexă. Multe dintre aceste activităţi agrare sau pastorale erau asemănătoare cu cele practicate de romani sau greci; ele nu i-au surprins pe autorii antici şi de aceea n-au fost pe larg prezentate în scrierile lor.

Dar din diferitele informaţii, unele foarte succinte, lăsate de vechii învăţaţi ne putem face o imagine privind practicarea agriculturii şi creşterea vitelor în ţinuturile de la nord de Dunăre. Adăugate descoperirilor arheologice, ele întregesc datele de ansamblu referitoare la viaţa strămoşilor noştri.

STRĂINII DESPRE DACIA ŞI UNITATEA ROMÂNILOR

TREI DACII ÎNTR-UNA SINGURĂ

Prof. Constantin Andreescu

Născut în Italia, Ludovic Ferdinand Marsili (1658-1730) a fost geograf, cartograf, naturalist şi matematician.

În 1683, după o perioadă de strălucite studii universitare, el s-a înrolat în armata austriacă (după cum se ştie, pe atunci, o bună parte din Italia intra în componenţa Imperiului habsburgic) şi a parcurs toate treptele ierarhiei militare, până la gradul de general. Însărcinat cu proiectarea şi construirea unor importante lucrări de fortificaţii, a avut astfel ocazia să străbată şi să cunoască mare parte din continentul european, efectuând minuţioase studii de geografie şi ştiinţe naturale.

A întemeiat Institutul de ştiinţe şi arte din oraşul natal, Bologna, (1714) şi a fost membru al Societăţii regale din Londra şi al academiei de ştiinţe din Paris. A colaborat, de asemenea, la Journal des savants, prestigioasă publicaţie ştiinţifică franceză a vremii.

Vasta şi multilaterala sa operă însumează 176 volume manuscrise, aflate în Biblioteca Universităţii din Bologna, dintre care au fost publicate doar 25 titluri. Printre cele mai cunoscute scrieri ale sale se înscriu Osservazioni intorno al Bosforo Tracico (Roma, 1681), Histoire physique de la mer (Amsterdam, 1725), Stato militare dell'Impero Ottomano, incremente e decremento del medesimo (Haga şi Amsterdam, 1732). A publicat, de asemenea, un amplu studiu cartografic asupra Dunării, în 1726, în 6 volume, care cuprinde numeroase informaţii referitoare la ţările române.

Bogate referiri la români şi la istoria principatelor dunărene întâlnim şi în alte scrieri ale savantului. El s-a aflat, dealtfel, de mai multe ori în Transilvania, cât şi în Ţara Românească. La curtea lui Constantin Brâncoveanu, sau prin corespondenţa purtată cu Stolnicul Constantin Cantacuzino a avut ocazia să ia contact pe larg cu realităţile româneşti, să studieze istoria străveche şi să înţeleagă temeiurile aspiraţiilor de libertate şi unitate ale poporului nostru. Rod al studiilor sale aprofundate asupra istoriei româneşti este şi lucrarea (rămasă în manuscris şi constituind volumul 108 al scrierilor sale aflate la Bologna) intitulată Descrierea naturală, civilă şi militară a Daciei Ripense, Mediteranee şi Transalpine, la care sunt alăturate hărţile topografice ale fiecăreia, împărţirea lor în comitate, lista genealogică a prinţilor care au domnit în a doua şi a treia (Dacie) de la început şi până astăzi şi din care prezentăm, pentru prima dată în limba română, câteva fragmente referitoare la istoria poporului român.

Activitatea sa multiplă, bogatele informaţii referitoare la ţările române, evidenţierea originii, a unităţii de neam şi limbă, precum şi sublinierea continuităţii neîntrerupte a poporului român pe meleagurile străvechii sale patrii dacice, conferă scrierii lui Marsili o deosebită valoare, îmbogăţind tezaurul mărturiilor străine despre români cu o contribuţie ştiinţifică complexă.

Acvilele romane, care nu de puţine ori şi-au îndreptat aripile spre cele mai importante provincii pentru a înfăptui zboruri istorice, au depus eforturi mari… pentru păstrarea pradei făcute şi n-au putut sta liniştite până ce n-au cucerit pe deplin Dacia. Cu toate acestea şi astăzi sunt dezacorduri cu privire la zadarnicele tentative făcute de ei pentru a o poseda.

Deşi problema este tratată suficient de alţi scriitori, socotesc necesar să o abordez. Cu toate că am cuprins-o în *Tratatul despre Dunăre*, totuşi din cauza necunoaşterii datelor descoperite ulterior, prefer să reiau studiul.

În rândul popoarelor de dincolo de Don s-a răspândit zvonul că pot deveni stăpâne prin înlăturarea ultimelor rămăşiţe ala stăpânirii romane din respectiva provincie (Dacia). Daco-romanii, văzându-i pe aceştia, s-au retras mai întâi în munţi, iar apoi au ieşit de acolo (repopulând întreaga ţară, aşa cum se va arăta.

(Mai târziu) aproape concomitent s-au constituit cele două puteri, Austria şi Imperiul Otoman. Acestea s-au luptat între ele pentru sceptrul ţării (Dacia). Lupta dintre ele au cauzat ţării multe neajunsuri. Mai întâi, Dacia, deşi împărţită în mai multe state, a ajuns să fie condusă de prinţi tributari unuia sau altuia dintre cele două imperii, în virtutea mai multor tratate încheiate uneori între puterile stăpânitoare, alteori de români cu acestea.

Din aceste considerente mi-am propus mai întâi să mă limitez la o descriere generală, apoi să fac o prezentare aproape pentru fiecare, conform scopului propus şi să subliniez interesele împăratului. (Leopold I, în slujba căruia se afla Marsili).

Aşadar, Dacia, care ocupa o vastă zonă europeană, până acum a avut

fixate în bune condiţiuni delimitările sale…Părţile în care se subdivide această ţară sunt numite Ripense, Mediteranee şi Transalpine. Dacia Ripense e împărţită în două şi anume: o regiune denumită Părţile regatului Ungariei şi alta care poartă numele de Banatul Timişoarei… Daciei Mediteranee, care a fost ulterior denumită Transilvania… i s-a atribuit acest nume deoarece cuprinde zona centrală a teritoriului pe care se întinde această ţară înconjurată de fiecare parte de Munţii Carpaţi…

Dacia Transalpină… se subdivide în două părţi, care formează două state importante: unul este denumit Ţara Românească şi celălalt Moldova. Înainte, acestea erau separate de râurile Putna şi Siret, iar acum de apele Milcovului şi ale Siretului… Niciodată în dezvoltarea lor, cele două imperii (Austria şi Poarta otomană) n-au urmărit alte ţeluri, decât să folosească aceste ţări drept teatre de luptă pentru armatele lor…

Toate acestea fiind spuse, voi începe cu Dacia Ripense, fiind prima în subdiviziunea amintită. Se crede că i s-a atribuit acest nume din cauza hotarelor acestei prime părţi din Daci, căci este situată între malurile Tisei şi ale Dunării… Teritoriul ei este parţial muntos şi, în parte, câmpie…

Această regiune întreagă, denumită, aşa cum am spus, Dacia Ripense, a fost locuită de daci… iar în final s-a statornicit dominaţia monarhiei ungare, şi după o perioadă de timp s-a ajuns la raporturi de vasalitate faţă de regele respectiv. Din această situaţie au pornit toate războaiele ce au avut loc între imperiile austriac şi cel otoman. Acestea au determinat, în ultimă instanţă, împărţirea zonei în Banatul Timişoarei şi părţile regatului Ungariei…

Despre Dacia Mediteranee sau Transilvania

Împotriva Daciei Mediteranee tot timpul a fost menţinută o armată puternică. Prin aceasta, ea a fost zona aproape unică care a avut fericirea să ţină în mişcare vreme îndelungată mari armate… Ţara s-a călit în timpul războaielor ce s-au purtat împotriva ei…

Această parte a Daciei mai este denumită şi Transilvania… Istoria ei se împarte în veche, medie, nouă şi foarte nouă. Apreciez astfel trecutul ei după cele patru forme de organizare politică, care s-au succedat în timp.

Perioada veche este cea mai binecunoscută, începând din secolul lui Augustus…

Epoca medie începe cu a doua intrare a hunilor în Panonia… Istoria nouă începe după invadarea Ungariei de către turci, de atunci de când voievodul Ioan (Sigismund) a condus ţara sub protecţia turcilor şi o guverna ca pe o republică, sau un principat independent, înlăturând stăpânirea regilor unguri… Ultima perioadă istorică începe în timpul împăratului Leopold, primul rege modern al Ungariei…

Această împărţire din punct de vedere istoric poate fi urmărită pe parcursul prezentei lucrări, în care-mi propun să clarific toate problemele, deşi sunt diverse… Voi aborda şi pe cele privitoare la originea acestei ţări … În timpul lui Augustus, (Dacia Mediteranee) devenind foarte puternică, a primit de la romani denumirea pe care am spus-o iar d ela greci pe cea de Părţile Sarmaţiei. Atunci ţara este locuită de daci. În timpul guvernării lui Octavian, Domiţian şi a altor împăraţi, prin incursiuni şi războaie violente (dacii) au atacat provinciile supuse romanilor. Aceasta a constituit pentru împăratul Traian motivul principal, care l-a determinat să construiască în anul 103 (105), lângă cetatea Severinului, podul de peste Dunăre. Peste construcţia de piatră au fost trecute armatele imperiale şi o mare parte de echipament de război. Dacia a fost înfrântă şi transformată în provincie romană de acelaşi împărat…

În sfârşit, împăratul Aurelian, văzându-se neputincios în faţa incursiunilor permanente ale goţilor a hotărât să transporte armata din această provincie în Moesia, unde barbarii nu puteau pătrunde cu atâta uşurinţă. Invadatorii, împreună cu autohtonii, au rămas la nord, deoarece din ordinul lui Adrian, Podul lui Traian fusese dărâmat…

Cu toate că m-am mai referit la condiţiile naturale ale acestei părţi din Dacia, totuşi le descriu din nou. Ţara n-are câmpii în afara văilor de apă, marginile sale sunt delimitate de Munţii Carpaţi, aşa cum ar fi înconjurată de o mare şi acoperită de coline, care, în general, sunt fertile, cu excepţia celor stâncoase…

Subsolul Transilvaniei este bogat în antimoniu, mercur, cinabru, argint şi aur, metal preţios care abundă în nisipurile Crişurilor…

Despre Ţara Românească, prima parte a Daciei Transalpine

… Ţara abundă în ape care izvorăsc din munţii Transilvaniei, cu excepţia Oltului, care vine din părţile mai interioare ale acesteia. Râurile mai importante sunt: Jiul care se varsă în Dunăre…; Argeşul se varsă în acelaşi fluviu, la Olteniţa, iar Ialomiţa îşi uneşte apele cu cele ale Dunării la Târgul de Floci.

Pământul ţării este străbătut de multe râuri mai mici şi, beneficiind de o climă foarte bună, asigură o mare fertilizare, nemaiîntâlnită în altă parte a Daciei.

Aici se fac vinuri albe extrem de gustoase, fructele sunt foarte bune, grâul este de o calitate deosebită… Mierea albinelor este excepţională. Aşa cum am fost format de prinţul ţării (Constantin Brâncoveanu) cea mai bună miere este aceea din judeţul Mehedinţi, care depăşeşte zahărul prin culoarea sa albă, iar parfumul ei este extraordinar…

O astfel de ţară.. dispune de posibilitatea de a fi minunată, putând satisface cele mai exigente dorinţe ale românilor…

(În continuare Marsili face o

succintă prezentare a voievozilor români, începând cu legendarul Negru vodă.)

În anul 1290, ajunse conducător al românilor Radu Negru, care se mândrea cu faptul că s-a născut în Haţeg. El s-a înconjurat de plebe şi nobilimea înarmată… a coborât la poalele munţilor, şi a înaintat până la câmpia deschisă a ţării, într-un loc denumit Câmpulung, stabilind acolo prima capitală. Aici a înălţat o cetate care se chema "Cietatea a Negrului vodă" (în româneşte în original)…

În istoria acestor locuri, Radu Negru se poate mândri cu faptul de a fi dat poporului pe care-l conducea nu numai o bucată frumoasă de pământ, dar tot el este primul principe sau voievod al ţării care a fost ales de întregul neam în deplinătatea conştiinţei sale.

Istoriile greceşti şi latineşti amintesc la loc de frunte pe Mircea I (cel Bătrân), nemuritor prin războaiele victorioase pe care le-a purtat împotriva sultanului Baiazid II – derim, Fulgerul. El şi-a preamărit gloria în lume înălţând mănăstirea Cozia, în anul 1398, pe malul Oltului, simbol al pietăţii sale.

Neagoe Basarab I este demn de memorat pentru mărinimia sufletească, pietatea şi înţelepciunea de care a dat dovadă, atât în timp de pace cât şi în vreme de război, fiind ctitorul faimoasei mănăstiri de la Argeş şi a bisericii din capitala ţării, Târgovişte…

Mihai II (Viteazul) şi-a dobândit numele şi faima prin războaiele purtate contra turcilor, tătarilor şi ungurilor transilvăneni… Uciderea sa de către George Basta în Transilvania a reprezentat o tragedie dureroasă… Şerban Basarab I, supranumit Radul (Radu Şerban) ajutat de împărat, a devenit nemuritor prin ostilitatea manifestată faţă de tătari, unguri şi turci, de care a fost învins în cele din urmă, iar după aceea adăpostit de împăratul Rudolf la Viena, unde a şi murit… Trupul său a fost adus de ai lui şi îngropat la Mănăstirea Comana…

Cea mai bună dovadă a marii rezistenţe a Ţării Româneşti împotriva tiraniei otomane este faptul că i-a obligat pe sultani să n-o transforme în ţinut mahomedan. Aici, spre lauda locuitorilor se menţine creştinismul şi astăzi…

Armatele împăratului (Leopold I), victorioase împotriva Imperiului otoman în atâtea bătălii, în anii trecuţi, au întâmpinat rezistenţa cea mai mare şi au suferit cele mai mari pagube în Ţara Românească, cu toate că aceasta era cel mai puţin pregătit de război decât toate celelalte părţi ale Daciei. Este dotată de la natură cu astfel de condiţii, încât poate distruge orice armată, atunci când nu este asigurată stăpânirea integrală a ţării. Dacă acest raţionament pare ciudat, cine nu-l crede, să-l probeze… Nu există nici un loc care ar putea servi ca depozit sigur pentru nevoile armatei, sau care să poată fi apărat în vederea asigurării stăpânirii străine. Totul duce la ruina armatelor străine, inclusiv a celor experimentate…

Despre Moldova, a doua parte a Daciei Transalpine

Moldova, ca şi Ţara Românească, în formarea ei ca stat, are aceleaşi ascendente, ambele fiind constituite într-un mod aproape identic, având aceeaşi origine…

Hotarele sale se întind, la răsărit, până la Pontul Euxin; la apus, ating munţii Transilvaniei, care şi aici ocupă zona dintre râul Ceremuş şi Putna; la sud, este mărginită de acea parte situată lângă Dunăre, râul Siret, care se varsă în acelaşi fluviu şi Marea Neagră; la Răsărit, este scăldată de apele Ceremuşului şi ale Nistrului, până la mare. Primul o separă de Podolia, iar cel de-al doilea de Ucraina…

Ţara are pământ de o calitate extraordinară, care întrece oricare parte a Daciei, atât în privinţa păşunilor excepţionale, cât şi a cerealelor, fructelor de tot felul, vii care produc vinuri foarte tari. Nu este total lipsită de păduri în zonele muntoase…

Locuitorii, ca origine, sunt fraţi cu cei din Ţara Românească şi practică aceleaşi obiceiuri, au aceeaşi religie…

Pentru rezolvarea problemelor de ordin bisericesc există un mitropolit şi trei episcopi. Primul îşi are reşedinţa la Iaşi, iar ultimii după cum urmează: unul la Roman, altul la Huşi, iar al treilea la Rădăuţi… Pentru conducerea treburilor de ordin militar, moldovenii au un general, care poartă numele de hatman, dependent de voievod, căruia îi este subordonat. El administrează şi reglementează treburile armatei.

Din punct de vedere administrativ, ţara este împărţită în 17 comitate, denumite ţinuturi, ale căror graniţe se pot observa în harta geografică a Daciei. Toţi se supun unui singur voievod… Moldovenii au avut 55 domni suverani. Numele şi geanologia acestora au fost stabilite în conformitate cu cele inserate în analele manuscrise (letopiseţe) ale ţării. Între aceşti domni, celebru este Ştefan IV, supranumit cel Mare de către istoricii greci, latini şi poloni… Este prezentat ca un luptător glorios în războaiele pe care le-a purtat împotriva turcilor, tătarilor, polonilor şi chiar contra lui Matei Corvin…

Aşa au trăit românii din Moldova şi Ţara Românească liberi şi conduşi de voievozii lor…

Aşa cum am mai spus, Moldova se mărgineşte cu Transilvania în partea răsăriteană a acesteia. Legătura principală dintre ele se realizează prin pasul Oituz. Pe aici sunt trecuţi caii destinaţi comerţului. Trecătoarea permite deplasarea unei armate mari, fiind frecventată în mod permanent de căruţe…

În mod obişnuit, locuitorii acestei ţări (Moldova) sunt victorioşi împotriva inamicilor, deoarece retrăgându-se în munţi pot distruge orice armată…

•

Burebista „Rege al tuturor regilor" a reprezentat pentru istorici şi nu numai pentru aceştia, una dintre cele mai marcante personalităţi ale istoriei antice. Prezent în toate lucrările complexe de istorie a antichităţii europene, Burebista şi-a făurit un nume care impune respect faţă de valorile reale ale istoriografiei mondiale. Spicuind câteva din referirile celui care a creat şi condus primul Stat Dac, dorim să creionăm această personalitate aflată atât în conştiinţa României cât şi in cea europeană.

Prof. Vasile Cazacu

BUREBISTA – în conştiinţa românilor

Dachii şi gheţii, adăugându-şi oastea până la 200000 de oameni zic (se spune) că au făcut, şi trecând Dunărea, biruinţele romanii împărăţii (provinciile sud-dunărene ale Imperiului roman) foarte greu şi rău, cu foc, cu fier şi cu robia le-au stricat, atunci craiul lor fiind Burebisca (Burebista).

CONSTANTIN CANTACUZINO STOLNICUL

Stăpânind (Burebista) toată Dachia… adesea ţările (provinciile) romanilor despre Dunăre strica… Împotriva acestuia Avgust Chesar (Octavian August) nu numai îndelungat, ce încă foarte greu război să fi avut.

DIMITRIE CANTEMIR

Potopul de naţii barbare şi furtunele veacurilor ce trecuseră peste pământul vechii Dacii… nu-l putură deşărta de aceşti locuitori care prinsese rădăcină puternică şi adânc înfiptă aici. Românii se păstrează dar în toată întinderea Daciei cu limba, cu obiceiurile străbune, cu caracterul lor naţional, fără a se împestriţa cu alte neamuri străine… Timpul viforos al veacului de mijloc împărţise pământul românesc în trei ţări: Transilvania cu Banatul, Moldova şi Ţara Românească; dar în inimile tuturor românilor rămăsese neştearsă tradiţia unui trai comun şi dorinţa d-a-l înfiinţa din nou.

NICOLAE BĂLCESCU

Cât timp nu erau încă organizaţi, (dacii) avură nevoie de toată energia lor spre a se împotrivi popoarelor barbare ce îi înconjurau la nordul Dunării. În curând însă dacii căpătară predominarea asupra întregului neam… Astfel ajunseseră dacii domni şi peste văile carpatine ce se prelungeau către Dunăre şi aceasta pare a reieşi chiar din Strabon care spune că… Burebista supuse puterii sale pe ginţile gete cele mai apropiate… Am văzut mai sus măsurile de îndreptare a moravurilor luate de Burebista pentru a întări poporul dac. Izbânzile militare ale dacilor apar ca urmare a acestor reforme. Moralizarea şi întinderea statului dac trebui (ră) să-i dea o vază şi o însemnătate deosebită.

A.D. XENOPOL

În istoria (dacilor)… din timpurile ce au preces cucerirea lui Traian, două sunt personalităţile mai însemnate, asupra cărora privirea istoricului se opreşte cu interes şi, totodată, şi cu resignaţiune (aici,regret); cu interes, pentru că ele joacă un rol important în istoria universală, cu resignaţiune pentru că am dorit să ştim ceva mai mult decât ne spun izvoarele despre dânsele, despre împrejurările epocei lor, despre întregimea operei lor… Unul ca şi celălalt monarh par ca nişte eroi legendari , la începutul şi la sfârşitul unei istorii trecute, peste care s-a grămădit noianul veacurilor şi despre care pare a fi amuţit pentru totdeauna toate glasurile.

Şi unul şi altul au trăit în nişte epoce extraordinar de însemnate pentru istoria lumei, în momente hotărâtoare pentru destinele omeneşti: unul – atunci când Caesar pusese, de fapt, capăt republicii romane şi, din cucerire în cucerire, se pregătise să vină cu armele la Dunăre, asupră-i, dar a fost omorât ; celalt – e atunci când pe tronul caesarilor se înalţă cel mai mare geniu militar ce au avut romanii, Marcus Ulpiu Traian, care a şi venit şi a pus capăt regatului dac.

Dacă despre ultimul rege, despre Decebal, izvoarele literare, oricât de ciuntite şi alterate s-au păstrat, găsesc o fericită completare în momentele epigrafice şi în cele sculpturale, dacă numele lui Decebal putem să-l citim în întregime …, dacă din Dio Cassius putem a ne face o

idee despre minunatele însuşiri sufleteşti ale regelui, despre talentul lui de ostaş şi general, despre întinderea planurilor sale politice şi mărimea întreprinderilor lui, dacă – în fine, graţie basoreliefurilor Columnei Traiane – putem să-i vedem chipul fizic, înfăţişarea lui majestuoasă, talia de ostaş, privirile lui crunte sub nişte sprâncene dese – despre fondatorul regatului dac însă despre Burebista, totul până acum se reduce la o frază în opera lui Jordanes…, şi la câteva pagini în *Geografia* lui Strabon, singurele ştiinţe (ştiri) mai bune ce putem avea despre dânsul.

Şi, cu toate acestea, aşa precum voi avea onoarea a arăta în cursul comunicaţiunei mele de astăzi, regele Burebista a jucat un rol mai însemnat decât însuşi Decebal, prin minunata reformă religioasă şi politică a naţiunei sale, prin acel evangeliu al vitejiei şi cumpătării, prin întreprinderii sale întinse, prin negocierile sale diplomatice cu puternicii zilei, cari ţineau în mâinile lor destinatele (destinele) monarhiei universale – şi prin alte câteva trăsuri (trăsături) caracteristice, ale persoanei sale regele Burebista, zic, se cuvine a căpăta în istoria lumei, ca şi în istoria patriei noastre cel d-întâiul loc de monarh al timpului său, monarh în toată puterea cuvântului.

El nu domneşte ca un rege barbar, într-o ţară barbară şi peste un popor incult şi trăitor din prăzi; expediţiile lui militare nu sunt actul bunului plac sau al poftei de jafuri şi omoruri, ci actul unei necesităţi politice, nevoii pentru existenţa şi apărarea statului.

Atunci se văzu cât de întemeiată era credinţa răspândită deja pe vremea lui Herodot că tracii, dacă ar fi uniţi, nimeni nu i-ar mai putea învinge, aşa de înfricoşătoare se arată puterea dacilor îndată ce puseră capăt neînţelegerilor dintre dânşii.

Prin consacrarea religioasă a autorităţilor sale temporale, prin relaţiunile sale obicinuite cu ministrul dumnezeului suprem al naţiunii, Burebista câştigă de la aceasta (naţiune) încredere oarbă şi fără margini, elementul cel mai puternic al izbândei milităreşti…

Şi, astfel, învr-o câţiva ani, cu cetele sale disciplinare şi înflăcărate, Burebista întemeia un regat puternic, care se întindea pe amândouă malurile Dunării, de la Marea Adriatică până la Marea Neagră, iar la sud, mergea până în adânc în Thracia, Illyria şi ţara Norică.

Burebista… merită să ocupe un loc mai însemnat în tradiţiunea scrisă.

GRIGORE G. TOCILESCU

Regatul lui Burebista se arată a fi fost prin excelenţă danubian. Relaţiile cu sudul roman şi încercările regelui get de a se amesteca în politica mare a vremii sale, determinând biruinţa partidului republican de la Roma împotriva celui monarhic, cereau o continuă prezenţă a suveranului în apropierea Dunării, mare arteră de circulaţie atât spre apus cât şi spre răsărit… Am crezut că e absolut necesar să subliniem acum importanţa de mare stat danubian a regatului întemeiat de Burebista deoarece fără acest caracter în general nu se poate înţelege rolul istoric, aşa de larg, pe care încă de la Dromichete l-au avut geţii în evoluţia civilizaţiei sud-est-europene…

Aşa numai se poate explica de ce, în timp ce tracii lui Haemus şi Marea Egee nu reuşeau să întemeieze o proprie civilizaţie, nelăsându-se fructificaţi nici de greci, nici de romani şi serveau numai ca unelte oarbe, mercenari sălbatici, întocmai ca şi celelalte naţiuni barbare vecine: celţii, bastarnii şi foarte mulţi dintre illyri-geţii, stăpânitorii marelui drum de civilizaţie a Dunării, de la început îşi urmăreau o politică a lor şi alcătuiau un stat bine închegat, care, cu toate invaziile străine se menţinea pe acelaşi întins teritoriu la Dunărea de Jos, primea puternice înrâuriri greceşti – pe Dunăre în sus – şi apoi romane – pe Dunăre în jos – dar în aceeaşi vreme oferea, la rândul lui, şi grecilor şi romanilor o constituţie spirituală superioară şi foarte caracteristică, pe care literatura antică a însemnat-o cu mirare şi admiraţie, făcând din geţi aproape un popor fabulos, prin vitejia, înţelepciunea şi sentimentul lui de dreptate…

VASILE PÂRVAN

Burebista a fost fără îndoială un puternic stăpânitor, dar n-a fost astfel prin ce-i dădea un singur popor, ci prin rostul pe care şi l-a căpătat în mijlocul întregii lumi barbare care-şi căuta un şef, oricare ar fi fost originea naţională a basileii (autorităţii) lui.

NICOLAE IORGA

BUREBISTA – în conştiinţa lumii

Personalitate ieşită din comun a lumii antice, Burebista a reţinut, fapt firesc, atenţia tuturor istoricilor care, în scrierile lor, s-au aplecat asupra frământatei vieţi politice a Europei secolului I î.e.n. Şi nu se putea altminteri. Fie că era vorba de istoria Romei, a celţilor, a lui Mithridate, regele Pontului, a Greciei elenistice, autorul trebuia să analizeze, în chip necesar, şi istoria geto-dacilor, care, sub marele rege, au participat activ la mai toate importantele evenimente din această perioadă.

Curajul şi vitejia care au caracterizat pe Burebista,

iscusința diplomatică, dragostea și grija față de patria și poporul său – sunt trăsături relevate de mulți dintre istorici, începând încă din perioada iluministă.

Cumpătare și vitejie

Printre istoricii care, în opera lor, au acordat un amplu spațiu Daciei și evoluției geto-dacilor în epoca lui Burebista s-au aflat mulți învățați germani. Încă din 1811, profesorul universitar la Berlin Barthold Georg Niebuhr (1776-1831), într-o conferință ținută atunci și publicată în 1828, în volum, făcea unele precizări în legătură cu perioada domniei regelui geto-dac. Referindu-se la mențiunea făcută de Dion Chrysostomus cu privire la trecerea Olbiei sub autoritatea geților (eveniment petrecut cu 150 ani înainte de vizita lui Dion – cca. 95 e.n. – din acest oraș, Nebuhr conchidea: "Indicația cronologică dată de Dion… ne conduce către începutul veacului VIII de existență a Cetății (Roma, fondată la 753 î.e.n.) și campaniile în Galia ale dictatorului Cezar, curând după proconsulatul lui C. Antonius (Hybrida) și după năvălirea bastarnilor în Moesia. Nu mă îndoiesc că gloria acestor cuceriri (a Olbiei și a celorlalte cetăți grecești de pe malul stâng al Mării Negre)… aparține lui Burebista".

Pagini elogioase îi consacră lui Burebista și marele istoric și filolog Theodor Mommsen (1817-1903). În monumentala sa lucrare în cinci volume, *Istoria Romei,* publicată începând din anul 1856, el arată că "la daci sau geți, în perioada străveche, alături de rege apăruse un om sfânt, numit Zamolxis…

Pentru compatrioții săi, el trecu, la început, drept preot al zeului suprem, iar în cele din urmă chiar zeu… Urmarea (apariția cultului lui Zalmoxis) fu cea mai surprinzătoare reformă politico-religioasă a națiunii, înfăptuită în acel timp de către regele geților, Burebista, și marele preot Deceneu. Poporul… fu parcă metamorfozat prin noua sa evanghelie a cumpătării și vitejiei; cu cetele sale disciplinate și înflăcărate, am zice în chip puritan, regele Burebista fondă în câțiva ani un regat puternic, care se întindea pe ambele maluri ale Dunării, ajungând spre sud până în Tracia, Illyria și Noricum". Mommsem analizează și primele confruntări dintre daco-geți și romani; referindu-se la campania întreprinsă în anii 62-61 î.e.n. de proconsulul Antonius Hybrida împotriva geților din Dobrogea și a bastarnilor, campanie soldată cu o usturătoare înfrângere pentru romani, el scrie: "Contactul nemijlocit cu romanii nu avusese încă loc…, dar oricine putea prezice, fără a fi profet, că proconsuli ca Antonius și Piso nu aveau chemare a se lupta cu niște zei".

Remarcabile aprecieri asupra civilizației și culturii ce caracterizau statul lui Burebista face, de asemenea, istoricul Julius Jung. În studiul său *Romani și români în ținuturile dunărene*, apărut în 1877, el notează: "O remarcabilă ridicare național-religioasă avu loc atunci în sânul poporului dac, care atrase atenția contemporanilor prin adoptarea credinței în nemurire, concepție în general străină anticilor. Împreună cu un preot numit Deceneu, regele Burebista deveni reformatorul religios și politic al poporului său, folosindu-se de ideea puterii regale absolute.

În curând, Burebista stăpânea un regat puternic… Și nu era vorba de un popor barbar, cu moravuri aspre. De secole, la daci și geți, care erau înrudiți îndeaproape, pătrunseseră elemente de cultură grecească și, în parte, romană. În orice caz, este sigur că în timpul uniunii naționale (termen prin care autorul – ca și mulți alți istorici – definește unificarea geto-dacilor), cultura greco-romană, datorită multiplelor legături , nu-i mai era străină poporului…"

Contemporan cu Jung, Gustav Zippei, în lucrarea *Regatele barbare ale lui Cristasirus și Burebista*, publicată tot în anul 1877, supune unei analize comparate două puternice regate din secolul I î.e.n.: pe cel al tribului celtic al tauriscilor și pe cel al geto-dacilor: "Despre timpul acestei bruște măriri a dacilor avem o indicație nu foarte precisă în discursul boristenit al lui Dion Chrysostomus (discursul ținut despre locuitorii Olbiei, situat la gura fluviului Boristene)… Prin aceasta ne este indicat și autorul ei: este vorba de Burebista care, după Strabon, a trăit pe vremea lui Cezar și a transformat poporul său într-o mare putere… Astfel dacii deveniră vecini cu romanii de la Marea Neagră, până aproape de Marea Adriatică regele lor dispunea, după Strabon, de o armată de 200000 oameni. De aceea, existența regatului lor deveni un pericol nu lipsit de însemnătate pentru romani… Iată de ce, după terminarea războaielor civile, Cezar se gândi la un război împotriva dacilor".

Un alt istoric, Joseph Kleinsorge, în teza sa de doctorat având ca subiect *Istoria cetăților grecești de pe coasta occidentală a Pontului Euxin*, publicată la Halle în 1888, arată că "Burebista care domnea pe la mijlocul secolului I (î.e.n.) a creat un mare stat. Sub conducerea lui, geții au ajuns până la hotarele Macedoniei și Illyriei, învingându-i pe celți și taurisci".

Colaborator la realizarea amplei și *documentatei Real-yklopadie der klassichen Altertumswissenschaft* (Enciclopedia științifică a antichităților clasice), apărută la Stuttgart, în 1901, G.C. Brandis se referea în paginile acesteia la opera reformatoare a regelui geto-dac, menită, după părerea lui, "să creeze poporului său un loc de seamă între popoarele vecine", încât după ce a pus capăt atacurilor învecinate, a ajuns cu expedițiile dacilor până în Tracia, ba chiar și în provincia romană Macedonia. "Burebista – spune Brandis – a făcut din daci un nume temut (de romani)".

De relațiile dacilor cu romanii se ocupă marele clasicist Karl Patsch. În studiul *Marele stat dac al lui Burebista*, publicat la Leipzig, în 1932, el arată că "Dinaștii (dacilor) nu erau preocupați de o concentrare a puterii … până când se găsea o personalitate care să refacă statul… În perioada de care ne ocupăm, în soarta poporului interveni un al treilea regenerator, se pare cel mai important de până atunci, Burebista, și el probabil, la origine, un conducător local în

sud-vestul Daciei, care ridică din punct de vedere moral păturile largi şi, se poate presupune, cu sprijinul acestora, dobândi supremaţia dincolo de interesele locale… Burebista deveni cel mai puternic rege din sud-estul Europei… aşa cum se spune despre el în decretul dionysopolitan în onoarea lui Acornion… În locul multitudinii de populaţii şi triburi de până acum … romanii aveau de-a face în Peninsula Balcanică cu un şef… care dispunea, sub voinţa sa puternică, încurajată de succese continue, de veniturile importante ale minelor sale şi rezerve pentru menţinerea unei armate de 200000 oameni".

Un grup etnic compact şi mândru

Ascensiunea geto-dacilor sub conducerea lui Burebista a fost relevată şi de istorici din alte ţări. Analizând o inscripţie precum şi informaţiile lui Dion Chrysostomus, reputatul istoric şi epigrafist rus Vasili Vasilievici Latîşev (1855-1921), ajunge la concluzia că geţii lui Burebista au luat în stăpânire Olbia, "precum şi alte cetăţi de pe ţărmul stâng al Pontului, până la Apollonia (Sozopol)". Tot el este întâiul învăţat care publică şi comentează celebrul decret în cinstea lui Acornion din Dionysopolis (Balcic), conchizând: "Definirea foarte exactă a perioadei de supremaţie a lui Burebista, faptul că cetatea Dionysopolis a evitat să fie ocupată de el şi tratativele lui Pompei purtate prin intermediul cetăţeanului dionysopolitan Acornion - iată câteva date cu totul noi furnizate istoriei de către documentul recent descoperit (Latîşrv îşi publică studiul în 1896, la câţiva ani după descoperirea inscripţiei), fără să mai vorbim de confirmarea pe care el o aduce mărturiei lui Strabon despre ascensiunea rapidă a lui Burebista şi despre trecerea sub autoritatea lui a ţinuturilor de pe ambele maluri ale Dunării".

La rândul său, istoricul britanic Ellis Minns, în lucrarea *Sciţi şi greci* apărută la Cambridge, în 1913, scrie: "Cam pe timpul lui Sylla (cca.82 î.e.n.) se ridică un rege puternic printre geţi, aşa cum crede Latîşev sau, după alţii, printre daci. Burebista găsi poporul apăsat şi slăbit de războaie neîntrerupte, dar îl unifică".

Istoricul francez Camilie Julian (1859-1933), autor al unei foarte documentate *Istorii a Galiei*, face un izbutit portret al marelui rege. Analizând evenimente petrecute în Europa, în perioada dârzei rezistenţe opuse lui Cezar de către căpetenia galilor, Vercingetorix, Julian schiţează o paralelă între Ariovist, căpetenia tribului germanic al suebilor, şi Burebista – cele două personalităţi care purtau – la acea vreme – o politică de contrapondere faţă de Roma. Dar în vreme ce Ariovist îi apare învăţatului francez "iute la mânie, arogant, crud, brutal, cerând supunere imediată, totdeauna gata să ordone un supliciu – cea mai violentă dintre furtunile cu chip de om, care s-au dezlănţuit atunci asupra Occidentului", în cazul dacilor, "ascensiunea lor subită se datora eforturilor unui singur om, regele lor, Burebista… Nu a fost învins nici o singură dată. Izbânzile sale erau sistematice şi durabile, ca o răsplată periodică pe care o merita de la zei. Căci zeii îl iubeau şi-l protejau. Avea alături de el un mare preot, Deceneu, care nu-l părăsea niciodată, prezicându-i victoriile… În jurul acestor doi oameni, timp de treizeci de ani, dacii trăiră un delir de entuziasm şi încredere. Concordia domnea înlăuntrul ţării".

La fel de elogios vorbeşte despre regele geto-dacilor şi italianul Roberto Paribeni. În *Studiul asupra istoriei şi epocii împăratului Traian*, publicat la Messina, în 1926, organizarea statală a strămoşilor noştri e înfăţişată astfel: "Încercarea lui Burebista de a-i uni într-un singur stat pe toţi dacii a fost însoţită de succese militare şi diplomatice atât de mari, încât nu putea fi uitată cu uşurinţă. Într-adevăr, în puţini ani, regele supuşilor săi… a pătruns pe teritoriile romane de la sud de Dunăre… Burebista a avut alături de el pe sacerdotul Deceneu, care, sancţionând reformele foarte îndrăznеţe ale regelui, a făcut ca ele să fie acceptate de populaţie. Relaţiile acestui grup etnic, compact şi mândru, cu romanii, nu au putut fi bune deîndată ce deveniseră vecini… Planurile unui război în stil mare împotriva dacilor, atribuite lui Cezar, întrerupte de uciderea lui, nu au fost reluate de August decât după ce a trebuit să se apere de daci de mai multe ori şi, trecând la ofensivă, să poarte războiul de dincolo de Dunăre".

Alianţa lui Burebista cu Pompei şi implicaţiile acesteia pentru politica expansionistă a lui Cezar prilejuieşte istoricului britanic F.E. Adcock (în studiul *Dacia*, publicat tot la Cambridge, în 1932) aprecierea că "romanii aveau motive de nelinişte în ce priveşte puterea dacilor. Un mare rege, Burebista, se ridicase între ei. Acesta, cu ajutorul lui Deceneu… reformase moravurile poporului, astfel că el fu în stare să recucerească de la tribul celtic al boilor, Câmpia Tisei, pe care aceştia o invadaseră de curând. Cetăţile greceşti de pe coasta de apus a Mării Negre trebuiră şi ele să ţină seama acum de un vecin puternic… Ele par să fi recunoscut o anumită suzeranitate a dacilor, iar Burebista începu să trateze cu Pompei chiar înaintea bătăliei de la Phaesalos. Această acţiune nu putea fi văzută cu ochi buni de Cezar… Din acest motiv, dorind ca situaţia să fie clarificată în acest colţ al imperiului, Cezar hotărî să pornească războiul împotriva lui Burebista"…

O caracterizare elogioasă face regelui geto-dac şi marele savant Jerome Carcopino, caracterizare inclusă în prestigioasa lucrare *Istorie generală*, publicată sub direcţia lui Gustave Glotz, în 1936: "De vreo douăzeci de ani (populaţiile tracice) se organizau sub impulsul unui barbar de geniu, regele lor Burebista. Spunând că este inspirat de zeul lor suprem Zamolxis, sancţionând ordinele sale prin oracolele marelui preot Deceneu, care nu-l părăsea niciodată, Burebista a ştiut să-şi aducă la ascultare supuşii şi să-i înflăcăreze cu iluminările sale… Le-a insuflat un elan invincibil… o disciplină şi o credinţă… reuşind să-i pună în mişcare în căutarea unui imperiu…"

TAINELE TĂBLIȚELOR DE LA SINAIA

(Lucrare preluată din volumul cu acelaşi nume apărut la editura Arhetip în 2005)

Adrian Bucurescu

Venirea Zeilor

LUCO DE NOCTO EDE RUMUANOY IDEAT HITUR. HE DOE ON NURE: TE FOYON COPONO TELI. AUDEINDO MATEO SO VASORIO YSIE MATEO SO ZIEA DO DAVO FECOTO EN ALIT OE POETO RYBIETO. AHI NOESYO YON NUVOISO TAMARI OE TRACO DAVO GHETO. DENOE RE POPA DUE AETA TO LYOYN GHIOSO. DENOY SIMOALO EO YROTO. VIS OE UHIROE AOY AHIO TAMARO. MATO ZIEA DO DAVO GHETO ON MESO.

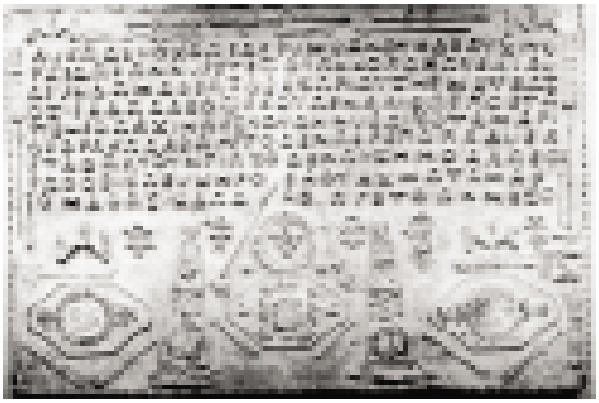

Traducerea:

În timpul nopții, au venit Luminoşii, trecând hotarul. De Cei Doi au povestit ostaşii că au venit din Cer. Auzind Mama de Prinți, a plecat Mama spre Zei de acasă, făcând din drum un semn Copiilor. Îndata Prea Curații Gemeni au înțeles şi au mers spre Cetatea Geților. La ziuă, Cei Doi Sfinți au trecut de Apa Fermecată. În ziua a şaptea Ei S-au arătat. Văzându-i înghețați, Ea îndată l-a încălzit. Mama pe Zei în Cetatea Geților l-a adăpostit.

Lexic:

LUCO – "(în) timpul". Cf. rom. loc.
DE NOCTO – "nopții; de noapte".
EDE – "au venit". Cf. rus. idti "a merge"; rom. (h)aide
RUMUANOY – "luminoşii". Cf.rom. lumină; Român; rumen Armin-den; romaniță;
IDEAT – "trecând; mergând peste". Cf. EDE.
HITUR - "hotarul".
HE DOE - "(de) cei doi".
ON NURETE – "au povestit; au relatat". Cf. lat. narratio "povestire; narațiune".
FOYON – "ostaşii". Cf. rus. voina "război"; rom. voinic.
COPONO – "au mers; au păşit; în (pe) picioare". Cf. rom. copan.
TELI – "(din) cer; de sus". Cf. rom. tăria (cerului); deal; țel; lat. stella "stea".
AUDEINDO – "auzind".
MATEO – "mama; doamna", cf. rus. mati "mamă"; rom. mătuşă.
SO VASORIO - "de prinți; de coconi". Cf. rom. fecior; pajură; bujor; alb. i pasur "bogat".
YSIE –"a plecat". Cf. rom. a ieşi; uşă.
MATEO – "mama, doamna".
SO ZIEA – "spre (la) zei". Cf. alb. saze "lăută, cobză".
DO DAVO – "de acasă; din cetate". Cf. alb shtepi "casă; imobil; gospodărie".
FECOTO – "făcând".
EN ALIT – "din drum". Cf. rom. aleat; iluță.
OE POETO – "un semn; întâmplare". Cf. rom. pată; a păți; Ipate.
RYBIETO – "copiilor". Cf. rus. rebiata "copii".
AHI – "îndată". Cf. rom. aci; acu.
NOESYO – "curații". Cf. rom. neaoş.
YON – "prea; peste; deasupra; întrecere". Cf. alb. hyjni "divinitate; zeu"; rom. Ion; haină; oină.
NUVOISO – "gemeni; nediferiți".Cf. alb. njesoj "identic; la fel". Rom. nu; alv. Vec "cu excepția; altfel"; rom. nevastă.
TAMARI – "au înțeles". Cf. rom. a (se) dumuri
OE TRACO – "şi au mers". Cf. rom. a trece.
DAVO GHETO – "(spre) Cetatea Geților".
DENOE – "la ziuă". Cf. rus. deni "zi"; rom. denie.
RE POPA DUE – "cei doi sfinți".
AETA – "au trecut". Cf. rom a uita; cf. EDE; IDEAT.
TO LYOYN – "de apă". Cf. alb. leng; "lichid"; lume; "râu; fliviu", rom. lin (subst.); luntre; Ca-loian; a turna; sturion.
GHIOSO – "sfântă"; cf. gr. aghios "sfânt"; alb. giysh "bunic"; rom. ghiuj; Cf. CHIUS – localitate getică.
DENOY - "în ziua". Cf. DENOE.
SIMOALO – "a şaptea". Cf. rus. semi "şapte"; cf. DIE-SEMA "Şapte Ochiu(uri)" – 1 plantă medicinală dacică, identificată cu lumânărica.
EO YROTO – "s-au arătat".
VIS OE – "văzându-i; văzut pe ei". Cf. rom. vis; văz; ei;îi.
UHIROE – "înghețați". Cf. alb. akull "gheață; sloi"; ehull "țurțure".
AOY – "ea". C_t'. alb. ajo "ea; aceea; acea"; rom. ei ăi.
AHIO – "îndată". Cf. AHI.
TAMARO – "a încălzit; a luminat". Cf. TAMARI; rom. jumară.
MATO – "mama; doamna".
ZIEA – "pe zei; zeilor".
DO DAVO GHETO – "în Cetatea Geților".
ON MESO – "i-a adăpostit". Cf. rom. a mas; musa-fir.

•

Cei Doi Prea Curați

DOALO MATO ELYGELO DAVO GETO A PLOCIO OYD OL OTOAZTO ZOE. A LEMO OTAZDO POELO EL YGELUE LOLO GELATEL. OLTEA LUOZO LYHA ELTA. O LOLA ZOE O NAPEO. MELT OMY ZOE PEOLHOYO OLO O VADO LO VOELYVOITO. MATO ELYGELUO DAVO GETY HOL.

Traducerea:

Cei Doi Prea Curați din Țara Geților pe bătrâni îi ascultau povestindu-şi viața. Şi lumea spune că l-a născut O Curată Fecioară într-o iarnă. Oltea l-a născut într-un loc înalt. Şi Domnița trăia printre Napai. Mulți oameni au trăit frumos, cum i-au învățat Voievozii. Prea Curații Țara Geților o apără.

Lexic:

DOALO – "cei doi", cf. rom. al doilea.
MATO – "prea; foarte". Cf. alb. i madh "mare".
ELYGELO – "curați; sfinți; aleşi". Cf. rom. a alege; lujer; a licări; călugăr; ulcior".
DAVO – "(din) țara". Cf. alb. toke., dhe "pământ".
PLOCIO – "(pe; la)bătrâni". Cf. alb. plak "bătrân; moş".
OYD - "ascultau". Cf. lat. audio "a auzi".
OL – "îşi; ei; lor". Cf. rom. îl.
OTOAZTO – "povestind". Cf. lat. testor "a depune mărturie; a atesta; a mărturisi public; a declara; a afirma".
ZOE – "viața". Cf. gr. zoe "viață".
A – "şi".
LEMO – "lumea".
OTAZDO – "spune". Cf. OTOAZTO.
POELO – "a născut". Cf. lat. puellus "băiețel"; puella "copilă; fată tânără; fiică; femeie tânără".
EL YGELUE – "curată". Cf. ELYGELO.
LOLO – "fecioară". Cf. alb. lule "foare"; rom. lele; copil din flori.
GELATEL – "iarna; pe ger". Cf. lat. gelatio "îngheț".
OLTEA – "Măreața; Măria; Leto". Cf. lat. alta "înaltă"; rom. Oltea – numele mamei lui Ştefan cel Mare şi Sfânt; ALUTA – numele dacic al Oltului.
LUOZO –"a născut". Cf. rom. lăuză.
LYHA – "(într-un) loc".
ELTA – "înalt". Cf. OLTEA.
O - "şi".
LOLA – "domnița" cf. lolo.
ZOR – "trăia; viață".
O – "printre; între; la".
NAPEO – "Napai; Napei" – neam getic din stânga Ialomiței.
MELT – "mulți".
OMY – "oameni".
ZOR – "au trăit".
PEOLHOYO – "frumos; plăcut". Cf. alb. pelqej "a plăcea"; rom. a plăcea; a (se) bălăci; bâlci.; plachie; Balaciu – sat lângă Piscu Crăsanilor şi lângă Sărățeni.
OLO – "aşa cum".
O VADO – "au învățat; au văzut".
LO – "pe e i".
VOELYVOITO – "voievozii".
MATO – "prea".
ELYGELUO – "curații".
DAVO – "țara".
GETY – "Geților".
HOL – "apără". Cf. alb guall "cochilie, carapace". Halle "Mătuşă (sora tatălui)"; hallke "za; verigă; zgardă".

CĂUTÂND URMELE DACILOR LA ROȘIA MONTANĂ

Vladimir Brilinsky

Trebuie să ai curaj, atunci când te apuci de scris despre Roşia Montană. Oricum ai finaliza reportajul, trebuie să te aştepți la faptul că imediat după apariția lui vor curge criticile, vei avea adversari, poate chiar duşmani, contestatari şi chiar injurii. Vei fi făcut, de la caz la caz, fie vândut ungurilor, fie cumpărat de capitaliştii care ne iau țara pe care noi nu vrem să ne-o vindem. Prieteni îți vei face mai puțini scriind despre Roşia, poate şi cei pe care i-ai avut se vor uita chiorâş la tine.
Oricum o descindere la Roşia Montană, chiar de o zi, îți oferă posibilitatea să mai deschizi ochii şi să-ți faci propria părere despre cea mai mediatizată localitate a Apusenilor şi poate a întregii țări. Până acum de câțiva ani încoace am citit şi am urmărit aproape tot ce s-a afişat despre „catastrofa ecologică" în care cianura ca un bivol negru va distruge tot ce este în jur, despre „dezastrul demografic" cu sute de săteni plecând cu bocceaua în spate, părăsindu-şi locurile de baştină cu morții lor cu tot, despre „imensele cantități de aur" care vor pleca peste graniță îmbogățind pe alții, despre „istoria batjocorită" care va pieri sub trotilul canadienilor.

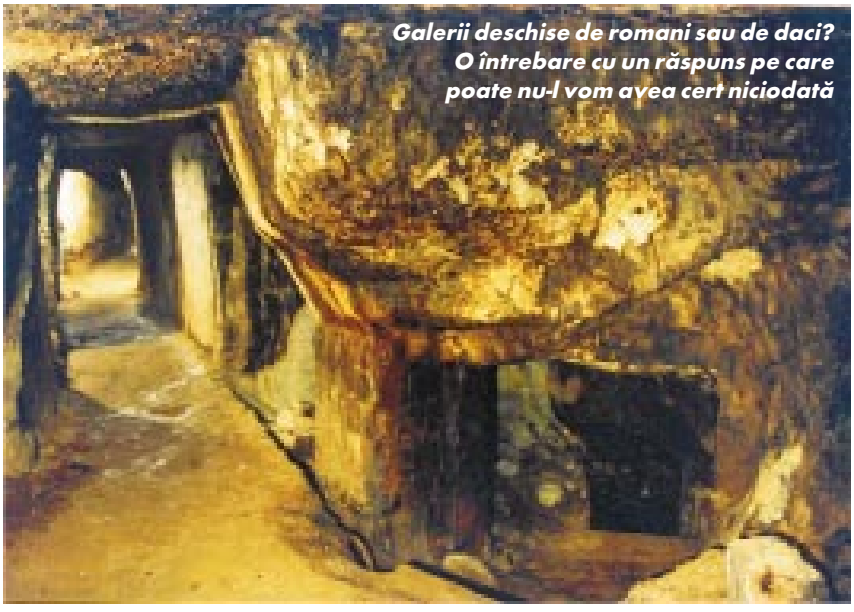

Galerii deschise de romani sau de daci? O întrebare cu un răspuns pe care poate nu-l vom avea cert niciodată

-SCURT JURNAL APROAPE SENTIMENTAL-

REVEDEREA CU ROŞIA MONTANĂ

Acum vreo 40 de ani am stat câteva zile la Roşia Montană. Aveau cinematograf, cofetărie cu prăjituri adevărate, casele erau frumos văruite cu acoperişuri frumoase şi îngrijite cum trebuie. Şi cârciumi aveau. Multe de nu le mai ştiu numărul. Era plin acolo de lume şi de fum şi de gălăgie. Oamenii vorbeau în gura mare, cântau, se mai chercheleau, dar nu-i simțeai străini. Mi-a plăcut atunci să alerg pe o străduță strâmtă cu case ca la bunica la Sibiu, o străduță pietruită, care parcă urca la cer. Mult timp visam noaptea acel loc straniu, care mi se părea străin, dar tare frumos. Nu puteai să treci pe lângă cineva fără să zici „ziua bună". Ți se răspundea deloc rece, ba chiar cu zâmbet. Am auzit atunci pentru prima oară poveşti cu aur spuse de o tanti la care stăteam undeva pe lângă o biserică. Am auzit atunci de daci şi de romani, poveşti care s-au risipit odată cu zăpezile căzute atâția ani peste Roşia.

Am revenit acum la Roşia la invitația celor de la Gold Corporation. Intuiam, după câte auzisem, că se dorea o cosmetizare a situației create de-a lungul anilor legată de proiectul canadian de exploatare a aurului. Imaginea de poluatori şi de distrugători ai mediului primează ce-i drept în mass-media şi o campanie puternică de schimbare la față ar putea face față imaginii de „bau-bau" pe care o are Gold Corporation.

Imaginea pe care am întâlnit-o acolo a fost cu totul alta față de ce lăsasem cu ani în urmă. Simțeam cutreierând ulițele pline de zăpadă că totul se năruie în acel loc. Că între timp a căzut o bombă şi viața se chinuie s-o ia de la capăt. Primul şoc l-au reprezentat oamenii. Puțini mai răspundeau la „ziua bună" iar dacă vroiai să intri cu ei în vorbă, plecau capul în pământ şi treceau mai departe morocănoşi. În cel mai fericit caz îți răspundeau cu nu ştiu, sau întrebați la vecinul. Strada din visurile mele era tot acolo ninsă şi îmbătrânită. Am aflat de la Adrian Gligor, coordonatorul patrimoniului de la Roşia Montană Gold Corporation, un arheolog pasionat dăruit muncii sale şi un băiat tare de treabă, că strada cu pricina se numeşte Strada Siciliană. Acolo trăiseră sicilieni veniți în căutarea aurului. Multe din casele mândre de altadată erau prăpădite şi igrasioase, unele năruite şi abandonate. Cimitirele erau mai pline de cruci, iar cârciumile

nu mai erau, sau deveniseră magazine alimentare.

Nu ştiu dacă am văzut vreodată vreun sat cu atâtea case în paragină. În zona protejată peste 40 de clădiri fac parte din patrimoniul naţional. Unele au fost deja cumpărate de canadieni şi arată altfel. Aşa cum spuneau, ei vor ca odată cu demararea proiectului de exploatare să înceapă un program complex de restaurare, conservare şi punere în circuitul urbanistic a tuturor clădirilor de patrimoniu.

PROMISIUNI SAU FAPTE ?

Demonstraţia că pe linie de mediu, Roşia Gold Corporation nu se face vinovată de poluarea existentă în zonă, poluare care se trage de la vechea exploatare a fost una convingătoare. Iazuri de decantare, staţii de epurare, inexistente în acest moment, vor apărea la fel după demararea proiectului.

Pentru fiecare copac tăiat pe raza lor de activitate canadienii s-au angajat să plătească nu numai replantarea lui dar sa suporte şi costurile întreţinerii lui pe o bună perioadă de timp. Cianura cea dădătoare de spaime şi proteste va fi ţinută sub control. Nu se va întâmpla ca la Baia Mare. Toate temerile legate de o catastrofă ecologică sunt risipite prin promisiuni legate de siguranţă şi tehnologie la vârf nepoluantă. La fel, ecologizarea zonei este garantată printr-o sumă consistentă depusă în contul statului român.

Că cei de la Asociaţia Alburnus Major nu acceptă un dialog cu Roşia Gold este o altă problemă. Nu vor şi pace. În schimb pe toate canalele protestează împotriva poluării, a strămutărilor, a intenţiilor necurate ale canadienilor, aruncând cu presupuneri fără a avea certitudini. Că în spatele lor se fac alte jocuri, că interesele altora sunt cele care îi conduc spre gesturi protestatare, este mai greu de spus şi mai ales de dovedit. Ei cer să se conserve casele-monumente istorice de la Roşia, dar statul român nu are bani şi nici ei nu au. Vor să dezvolte zona din punct de vedere turistic, dar un program coerent şi demonstrabil nu există, nemaivorbind de fondurile necesare unei astfel de iniţiative. În schimb canadienii vor păstra în aria protejată tot ce ţine de patrimoniul naţional cultural, vor reconstrui casele dărâmate, le vor renova pe cele în paragină, le vor da o utilitate publică şi astfel ele vor scăpa de condamnarea la moartea rapidă pe care lipsa de bani şi iniţiative concrete bazate financiar le-a decis-o.

Construirea unui nou habitat pentru cei ce ar trebui strămutaţi, cu toate utilităţile şi instituţiile publice aferente, de la poliţie la şcoală, de la primărie la casă de cultură şi alături de ele, case de locuit, trainice şi confortabile. Tot ce oamenii îşi lasă azi în părăsire şi va dispărea sub bubuituri de trotil, vor găsi în noul loc oferit de canadieni. Până şi prunii din curţile celor ce se vor muta, au un preţ şi vor reapărea în noul areal.

Şi poate cel mai important lucru va fi acela al dispariţiei şomajului care acum bântuie la Roşia Montană asemenea unei stafii groteşti. Alături de cei angrenaţi direct în procesul de exploatare, vor fi mulţi alţii ce vor asigura serviciile necesare unui trai care să-i ducă pe locuitorii Roşiei cât mai departe de stadiul de colonie muncitorească. Atunci poate vor înflori cârciumile de altă dată, cu oameni vorbăreţi şi veseli, va fi din nou o cofetărie cu prăjituri adevărate. Poate şi un cinematograf şi atâtea altele.

Poate strada Siciliană îşi va redobândi aspectul de altădată şi va fi din nou la fel de frumoasă şi misterioasă.

Acestea toate sunt promisiuni ale celor ce vor să deschidă cea mai mare exploatare de aur din Europa. Nimeni nu poate garanta că ele vor fi şi respectate. Dar de ce în lipsa unei alternative clare şi viabile să nu dăm crezare celor de la Gold Corporation? Garanţii sunt, de fugit nu pot să fugă după atâtea investiţii, iar statul român are suficiente pârghii şi legi să-i oblige la a-şi ţine promisiunile.

UNDE SUNT DACII ?

Am lăsat la acest sfârşit de jurnal, aproape sentimental, de la Roşia, problema care nu ni se pare a fi tocmai rezolvată acolo. Descărcarea de sarcină arheologică a terenului ce urmează a fi afectat de imensa

Fără o investiţie ca cea a Gold Corporation toate casele de la Roşia ar putea arăta aşa în câţiva ani

groapă, care se va face odata cu începerea lucrării.

Un program deosebit de amplu s-a derulart din 2001 încoace pentru cercetarea patrimoniului de la Roşia montană. 250 de lucrători şi personal de asistenţă, 80 de specialişti români şi străini din 21 de instituţii naţionale şi 3 internaţionale, sub coordonarea Muzeului Naţional de Istorie a României şi a ministerului Culturii şi Cultelor au lucrat în mai multe campanii de cercetare beneficiind de un buget de 9 milioane de dolari. Această cifră reprezintă nici mai mult nici mai puţin decât o sumă egală cu de 15 ori bugetul arheologic al Ministerului Culturii pe ultimii 15 ani. O armată întreagă, cu un buget uluitor pentru vremurile noastre în România şi cu multe controverse cu substraturi mai mult sau mai puţin profesionale. Şi în toată această poveste, care se constituie după cum spun canadienii, în cea mai importantă şi mai elaborată cercetare arheologică din România, găsim în prezentarea făcută de specialiştii de la Roşia Montană Gold Corporation un lucru cel puţin surprinzător care ar trebui să dea multora de gândit.

Se spune acolo sec şi fără comentarii că: **la Roşia Montană nu s-au găsit vestigii dacice iar zona a fost locuită de-a lungul istoriei de romani, illyri, germani, maghiari etc.** De ce trebuiau specificate aceste lucruri care automat îi exclud pe daci din istoria locurilor, este greu de priceput.

Să fi fost romanii atât de pricepuţi în arta detectării de zăcăminte încât în câţiva ani să descopere şi să exploateze aurul?

Care erau sursele de aur ale dacilor care i-au făcut vestiţi în toată Europa?

Ce caută pe metopele funerare descoperite la Roşia şi excelent conservate chipuri de daci coborâţi parcă de pe columna?

Înfloritoarea perioadă statală a lui Burebista care stăpânea aproape un sfert din Europa să nu fi avut înglobată şi zona de la Roşia Montană?

Acestea sunt întrebări la care încercăm să răspundem prin dialog cu persoane avizate, legate direct de cercetarea arheologică de la Roşia Montană. Comentariile şi concluziile ne aparţin, şi ele vin în urma unei documentări elaborate, de lungă durată, aprofundate firesc şi fără patimă.

"NU S-AU GĂSIT VESTIGII DACICE" ESTE UN RĂSPUNS LA O ÎNTREBARE CONSTANTĂ -INTERVIU CU DL. ADRIAN GLIGOR-

Domnul Adrian Gligor este coordonatorul patrimoniului din cadrul proiectului Roşia Montană Gold Corporation. În conferinţa de presă care a avut loc la sediul companiei i-am adresat câteva întrebări legate de cercetarea arheologică, parte integrantă a proiectului. Ulterior conferinţei, prin corespondenţă, i-am cerut date suplimentare pe care le-am primit cu promptitudine şi pentru care îi mulţumim.

Rep. - Au fost descoperite şi sunt în curs de cercetare câteva necropole romane, parte din ele conservate in situ, dar nu s-a descoperit nici o zonă a locuirii romane în toată această cercetare care după spusele dumneavoastră a costat 9 milioane de dolari. Înseamnă ca ştim cum au fost îngropaţi romanii, dar nu vom şti cum au trăit. Cu alte cuvinte nu vom şti niciodată cu arăta Alburnus Major ?

Adrian Gligor- Este, într-adevăr, o întrebare pertinentă, dar la care se va răspunde mult timp de acum încolo. Ar trebui să înţelegem mai întâi ce înseamnă Alburnus Major. Dacă mergem în zona Bucium este total diferită de zona Roşia Montană. Şi este foarte dificil de răspuns în acest moment la întrebare. La fel, epigrafişti, cercetători de marcă români sau europeni nu au clarificat acest aspect. Când spunem Alburnus Major spunem Roşia Montană, sau spunem o zonă mai largă de exploatare auriferă ? Documentul, care a propulsat această comunitate în istorie, îl reprezintă, fără îndoială, acele celebre plăcuţe cerate pe care le cunoaştem din cărţile de istorie. Dar ele nu precizează decât un nume şi nu o zonă anume. Este adevărat că au fost scoase din aria de cercetare arheologica pădurile şi zonele împădurite, seculare greu accesibile, precum şi carierele, ambele zone improprii cercetării arheologice. De pildă, zona Orlea, care pe suprafeţe considerabile este acoperită de halde de sute de ani. Referitor la raportul habitat - necropole, trebuie precizat că s-au descoperit în zona Bucium, o zonă total diferită de Roşia Montană, într-un program început anul trecut, ziduri de clădiri care sunt în picioare, de origine romană. Ba mai mult, sunt urmele unei locuinţe care prezenta un sistem de încălzire tipic Daciei romane şi care urmează să fie cercetată în amănunţime. Dar dacă vorbim de acest raport, trebuie însă să recunoaştem că este net în favoarea necropolei.

Rep. - De ce era nevoie ca în prezentarea pe care aţi facut-o să se specifice un capitol intitulat: NU S-AU GĂSIT VESTIGII DACICE? Sună asta ca o dezvinovăţire? Sau ca un scut împotriva atacurilor altor arheologi ? Mai ales că în Raportul Informativ pe care ni l-aţi prezentat, scrie negru pe alb că "Denumirea dată de romani a fost Alburnus Major şi de peste 2000 de ani se exploateaza aici zăcăminte de aur. Există galerii din epoca preromană si romană" Cine le exploata? Cine trăia acolo cu 2000 de ani înainte?

Adrian Gligor - Prezentările pe care le facem noi trebuie să se

încadreze în maximum 15 minute, aşa că încercăm să cuprindem în acestea răspunsuri la cât mai multe întrebări ce pot veni din partea oricui. "Nu s-au găsit vestigii dacice" este un răspuns la o întrebare constantă, fie că vine din partea arheologilor, presei sau a cetăţenilor onești.

În altă ordine de idei, este vorba despre un mit, cel dacic, pe care nu ne-am propus noi să-l distrugem, atât doar că facem un anunț ştiinţific, bazat pe cercetări migăloase, de care sincer nu cred că s-a bucurat o altă zonă din România. Noi nu spunem că nu au fost Daci la Roşia Montană, spunem că nu i-am găsit, nu i-am identificat în aceste cercetări.

Ca arheolog şi cercetător pot să afirm următoarele lucruri. Dacii, după cum ştim, au o cultură materială extrem de bogată şi individualizată. Îmi este foarte greu să cred că nu am fi găsit măcar un ciob, într-o cercetare de-o asemenea anvergură cum s-a desfăşurat la Roşia Montană. De asemenea, aceasta este părerea unanimă a cercetătorilor statului român ce au lucrat la Roşia Montană. Este ceea ce se numeşte – stadiul cercetărilor. Iar noi îl facem public onest, nedorind să jignim pe nimeni.

Rep. - Specialista în arheologie minieră Beatrice Cauuet din Toullouse a demonstrat prin analiză cu Carbon 14 că resturi de lemn provenind dintr-o galerie, cum o denumiți dumneavoastră „romană", au o vechime din prima jumătate a secolului I era noastră. Ori cu toți ştim, tot din cărțile de istorie, în acea perioadă dacii stăpâneau aceste locuri. Cum se potriveşte această descoperire cu afirmația dumneavoastră, pe care o mediatizați, că „NU S-AU GĂSIT VESTIGII DACICE"?

Adrian Gligor - Chiar săptămâna trecută doamna Cauuet a purtat la Bucureşti o discuție pe această temă. Şi s-a pus problema că în ciuda faptului că identificarea cu C 14 s-a făcut şi a demonstrat această vechime, prezența dacilor nu a fost confirmată prin săpătură arheologică, iar concluzia acestei discuții este următoarea, şi fac aici o paranteză. Prin C 14 identifici zona de moarte a lucrului analizat. Deci, s-a demonstrat practic momentul tăierii copacului respectiv şi nu momentul folosirii lui. Trebuie să mai spun că pentru a avea date foarte clare este nevoie să se obțină mult mai multe eşantioane. Unul singur nu este relevant. Eu personal nu văd vreo problemă, dacă s-ar găsi urme dacice în şanțurile săpate de arheologi, unii chiar opozanți ai proiectului nostru, dar această analiză, deocamdată, în opinia mea, nu este clară. Datarea C14 trebuie completată cu serii mai lungii, luate de pe eşantioane corect prelevate şi corelaționate cu datările cronologice relative. Asta se cheamă o cercetare arheologică complexă, din care rezultă concluzia de ordin istoric. În rest, este vorba doar de ce ne place, sau se potriveşte cu ceea ce ne place. Este adevărat că arheologia este o ştiință umană, bazată pe experiență, comparație şi nu în ultimul rând pe simțăminte. De multe ori este suport pentru doctrine şi chiar decizii politice. Personal, nu cred că în momentul de față avem dovezi solide, palpabile în acest sens.

Rep. - O parte consistentă dintre arheologi, unii care chiar au lucrat acolo, susțin că nu s-au căutat vestigii dacice, nu s-a dorit asta, pentru că dl. profesor Ioan Piso de la Cluj, care a participat la demararea cercetărilor la Roşia, s-a axat radical pe cercetarea romană şi aşa s-a mers mai departe. Altii vorbesc de şanțuri de apărare preistorice, despre datarea C 14 ca fiind relevantă şi chiar de menționarea în plăcuțele cerate a populației băştinaşe dacice.

Adrian Gligor - Intr-o cercetare arheologică, într-un perimetru destul de larg cum este cazul la Roşia Montană, s-a pornit pentru început de la puținele date arheologice cunoscute (nu mă refer la tăbliţele cerate, ci la menţiuni directe despre descoperiri arheologice de orice fel din teren). Am făcut parte din prima echipă de identificare a acestora în teren, împreună cu alți colegi de la Muzeul din Alba Iulia şi cu doi ghizi locali (Dorin Tomuş şi Ing. Aurel Sântimbreanu) ce au lucrat impreună cu Dl. Wollmann, arheolog clujean (emigrat in Germania), ce cunosc realitățile din teren. Pentru început s-a marcat pe hartă şi s-a identificat în teren tot ceea ce putea prezenta vreun interes arheologic. Au urmat apoi ani intregi de cercetări prin deschiderea a peste 1000 de secțiuni arheologice. In fiecare an, se delimita zona mare ce urma să fie cercetată, apoi, se delegau echipele de arheologi, care-unde muncea. Atât! După care, fiecare echipă/arheolog decidea singură/singur unde işi amplasează şanțurile arheologice. Fiecare cercetător a beneficiat de autonomia ştiințifică etic garantată, astfel încât dacă a dorit să cerceteze o anumită zonă nu l-a oprit nimeni. Asta bineînțeles, atât timp cât doreau să sape în zona impactată de proiect. Nici un investitor, indiferent cine ar fi, nu cred că doreşte să plătească pentru ca prestatorii contractului să lucreze, de exemplu, pe parcela vecinului. Am avut cazuri de tipul acesta, când unii arheologii ieşeau cu săpăturile din zona pe care o vom impacta cu proiectul şi atunci eram obligați să-i readucem în interiorul acestuia. Acest lucru se intâmpla datorită faptului că perimetrul este mare şi era destul de greu să-ți dai seama când ai călcat pe alături. Dar nici în aceste cazuri nu a fost vorba despre descoperiri diferite de cele cunoscute.

Astfel că, în momentul în care alegi zona în care vrei să sapi şi deschizi secțiunea, nici un arheolog nu-şi spune: în secțiunea asta o să

O groapă care ar putea înghiți o istorie întreagă

găsesc romani, în asta illiri, în asta daci, în asta morminte, iar în asta case şi viaducte. Pur şi simplu deschizi o secțiune, iar pământul îți dă exact ceea ce ascunde, nimic mai mult.

Există refulări umane, orgolii, iar unii din păcate nu le rezolvă personal ci le aduc în această zonă profesională, de unde, apoi, rezultă concluzii ce uneori sunt corecte, iar alteori sunt false.

Cred sincer (şi acest lucru poate fi confirmat de orice coleg vertical, care a lucrat la Roşia Montană) că fiecare arheolog şi-a amplasat şanțul acolo unde a dorit, rezultatele fiind astfel condiționate de profesionalismul, flerul şi nu în ultimul rand, norocul fiecăruia.

Cunosc ceea ce numiți "şanțuri preistorice" la Roşia Montană. Le-am văzut în momentul cercetării lor . Deci, exact aşa cum spun: în momentul cercetării lor. Adică vreau să spun că acestea au fost cercetate, vor fi publicate, deci nu văd unde este neînțelegerea sau problema. Este exact aşa cum v-am spus, fiecare arheolog a săpat cum s-a priceput, iar noi i-am susținut material şi logistic. Restul a depins de ei.

Plăcuțele sunt publicate şi traduse integral în lucrarea ştiințifică **Inscripțile Daciei Romane (IDR),** deci, dacă sunt menționi directe despre populație dacică la Roşia Montană, găsim acolo. Dar noi discutăm despre evidențele dacice de aici, înaintea venirii romanilor – acestea nu le-am găsit noi. Sunt de acord că este foarte probabil ca romanii să-i fi folosit pe daci după ocupare în activitățile miniere. Că doar se ştie că romanii aveau o politică colonială de integrare şi conviețuire cu populațiile cucerite.

Rep.- Ce să înțelegem din asta, că dintre arheologii care au lucrat aici sunt unii care se manifestă împotriva proiectului, sau este o dovadă a neprofesionalismului lor?

Adrian Gligor - Despre profesionalismul colegilor nu o să spun decât că unii sunt mai bine pregătiți, iar alții mai puțin, precum în orice meserie, atât doar că în arheologie personalitatea şi orgoliul cred că au o mai mare pondere. Oricum, toți suntem subiectivi. În momentul de față, pot spune doar că este vorba de un stadiu național, un standard de performanță la care a ajuns arheologia ca ştiință în România. Judecând în acest cadru, cred că la Roşia Montană au fost cei mai buni arheologi de teren (spun de teren pentru că pe cei de birou nu îi iau în discuție) pe care îi are România în momentul de față. Ceea ce este de subliniat şi absolut incontestabil, de către orice persoană cu măsură şi bun simț, este saltul calitativ, la nivel național, ca meserie (arheologia) pe care l-a impus acest proiect. Ne apropiem cu paşi foarte repezi de standarde europene, a căror aplicare apoi depinde de fiecare persoană. La Roşia Montană s-au pus la dispoziție logistică, metode şi obiective identice cu cele europene. În momentul în care acestea vor deveni deprinderi cotidiene, putem vorbi de un mare pas înainte. Oricum, suntem pe drumul cel bun şi asta este foarte important.

Cât despre orientarea unor arheologi față de proiectul minier, ce să spun?! Unii dintre ei chiar dacă au lucrat în proiectul arheologic, de fapt chiar din această cauză, au poziții divergente. Cum am mai spus, este greu să împaci pe toată lumea, sunt multe orgolii la mijloc. Din diverse motive, unele persoane sunt frustrate şi atunci reacționează după cum îi duce mintea. Aici este din nou vorba despre bun simț şi bineînțeles, despre cum văd diferite persoane dezvoltarea, viitorul în general. Aşa că las la latitudinea dumneavoastră

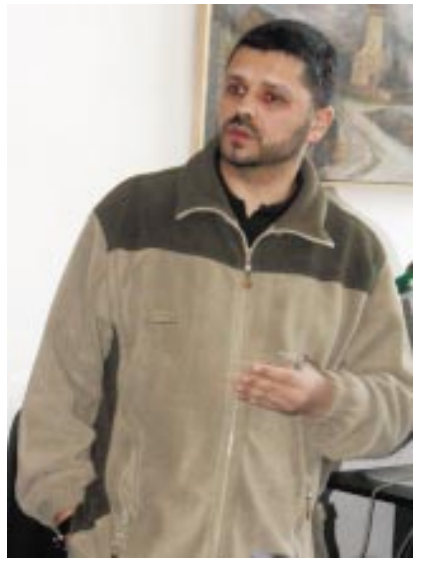

Adrian Gligor

această judecată, mai ales că pe unii dintre contestatarii acestui proiect îi cunoaşteţi personal.

Rep.- Dacă sunt păreri ale unor reputaţi arheologi că există o tradiţie minieră dacică în zonă şi că implicit ar exista şi un habitat al acestora se vor face demersuri pentru reorientarea cerecetărilor?

Adrian Gligor - Cu siguranţă că există păreri ale unor reputaţi cercetători în ceea ce priveşte tradiţia minieră dacică la Roşia Montană. În momentul de faţă ne dăm seama pe ce s-au bazat aceste opinii şi despre suportul lor în evidenţe arheologice,

Coadă de rândunică la Sarmisegetusa Regia şi la Roşia Montană. Seamănă dar nu se ştie cine a folosit primul această tehnologie de construcţie

peremtorii. Din păcate, majoritatea opiniilor au ca bază de plecare doar evidenţe romane (plăcuţele, altarele, etc.) de la care s-a speculat apoi. Acesta este realul stadiu al cercetărilor. Dacă vor apărea date noi, arheologice, cu siguranţă că acestea vor fi corect evaluate.

În ceea ce priveşte reorientarea cercetărilor, aici este o neînţelegere. În toată zona Roşiei Montane nu cred că este o parcelă de teren care să nu fi fost măcar sondată arheologic. Deci, cantitativ judecând, nu avem unde să ne reorientăm. Calitativ vorbind, a rămas doar munca de birou, interpretarea datelor culese şi publicarea, în afară de cele 3 volume deja publicate, a incă 7-8. Acestea sunt în lucru, în diferite stadii şi sunt cartea de vizită a fiecărui cercetător. Noi doar oferim sprijin logistic.

Oricum, cercetarea arheologică la Roşia Montană va continua (a mai rămas necercetată zona Orlea), iar pe toată durata de dezvoltare a proiectului va fi o monitorizare constantă, ce va permite intervenţii punctuale, dacă va fi cazul.

CONCLUZII DINTR-O ALTĂ PERSPECTIVĂ

Un interviu sincer, deschis, presărat bineînţeles şi cu inerentele driblinguri subiective, pe care orice cercetător istoric, care se respectă, este firesc să le etaleze.

Aşa cum spunea interlocutorul nostru, există păreri divergente chiar şi în această colectivitate ştiinţifică a arheologiei româneşti. Există, pe lângă profesionalismul incontestabil al unor arheologi, orgolii şi patimi.

Am asistat, fără voia mea, în urmă cu doi ani, la o discuţie extrem de aprinsă la vârfurile arheologiei româneşti în prezenţa ministrului de atunci al culturii, Răsvan Theodorescu. I se reproşa profesorului Ioan Piso, de către un director din Ministerul Culturii, că el este primul care şi-a pus semnătura pe un act de descărcare arheologică, la Roşia. Acelaşi profesor, Ioan Piso, care acum a devenit un vehement contestatar al proiectului de la Roşia Montană. Se mai schimbă lumea. Nu-i aşa ? Nu putem şti însă cine a avut dreptate atunci. Discuţia la care au participat şi alţi reputaţi cercetători a fost aprinsă, cu tonuri înalte şi s-a încheiat mediată diplomatic de ministru, nu înainte ca profesorul Alexandru Suceveanu să-şi fi etalat cunoscutul repertoriu contestatar şi vehement, terminat cu trimiterea la origini a incriminatului profesor Piso.

Am făcut această paranteză pentru a înţelege mai bine că demonstraţia

în arheologie nu are un sens unic iar adevărul nu aparţine în totalitate unui singur cercetător sau unei singure echipe. Revenind la Roşia Montană şi la interviul de mai sus şi aici se ridică nişte întrebări.

Am văzut că habitatul roman este foarte slab reprezentat în descoperirile de la Roşia. Necropolele, în schimb, sunt o prezenţă consistentă. Este şi normal să nu găseşti vestigii dacice într-una sau mai multe necropole romane. Cam care este posibilitatea ca o necropolă să suprapună spaţiul ocupat anterior de o aşezare? Există astfel de cazuri, morminte de migratori între ruinele romane mai târziu, dar acesta este un caz special. Romanii în nici un caz nu îşi îngropau morţii printre nişte ruine (ale dacilor) pe care probabil că le vedeau, le cunoşteau. Morţii erau nişte zei pentru romani şi ca atare trebuia să li se acorde toată cinstea. Deci nu în necropolele romane ar trebui căutate urmele dacilor. Este mult mai probabil ca aşezările dacilor, dacă au existat, să fie suprapuse de acelea romane, sau să fie în altă parte, de pildă atârnate în munţii împăduriţi, unde nu s-a cercetat. În nici un caz ele nu pot să fie suprapuse de necropole. Ca atare tot habitatul, roman sau nu, este cheia, habitat care din păcate este încă o necunoscută. Există multe precedente în care exploatări miniere au aruncat istoria în necunoaştere veşnică, fără să-i pese cuiva. Ce mai contează dacă de acum încolo se va urma precedentul?

Unii cercetători consideră descoperirea cercetătoarei Beatrice Cauuet ca fiind una de importanţă majoră. Ea însăşi consideră tipul de galerie pe profil trapezoidal de pe Cârnic ca fiind unic în întregul sistem minier roman, afirmând că el poate fi de tradiţie dacică, anterior cuceririi romane. Resturile de lemn, pe care ea le-a datat, vin să sprijine acestă ipoteză. Şi chiar dacă la întrebarea despre această datare ni se răspunde că ea nu este relevantă şi că s-a demonstrat practic zona de moarte a lemnului, a tăierii lui, nu şi a folosirii se poate afirma că într-adevăr, prin datarea cu radio-carbon se poate preciza anul (cu un anumit grad de precizie) în care a fost tăiat copacul. Dar cine taie un copac şi îl lasă cel puţin 50 de ani ca să vină altcineva să facă ceva din el ? Orice construcţie minieră foloseşte lemn proaspăt tăiat, care să reziste mulţi ani şi nu lemn vechi, putred, poate, după atâţia ani.

Unde or fi dacii, pe unde or sta ascunse urmele lor? Greu de zis, în condiţiile în care nu ai săpat tot. Poate că or fi prin pădurile seculare sau în locurile ,,inaccesibile", doar ştim ce spunea Florus că **„dacii erau aninaţi de munţi".**

Există promisiunea că pe tot parcursul exploatării supravegherea arheologică va funcţiona iar lucrările vor fi stopate dacă vor ieşi la iveală noi dovezi ale existenţei antice pe aceste locuri. Greu de crezut, dar nu imposibil.

Oricum, dacă groapa proiectată pentru exploatare va fi realizată, acolo nu va mai rămâne nimic de cercetat şi de aflat. Şi dacă aceste analize, aceste dovezi, fie ele şi firave, cum le place unora să spună, nu sunt clare, dar există suspiciuni, nu e normal să le verifici? Pentru că ele sunt totuşi nişte evidenţe.

Risipirea dubiilor în mod sistematic, ştiinţific şi onest, ar fi mai benefică decât o dispută fără sfârşit. În primul rând trebuie ca fiecare să-şi răspundă cinstit la propriile întrebări, fireşti în condiţiile în care eşti cercetător, cu o conştiinţă profesională solidă.

NU TREBUIE CREATE MONOPOLURI ARHEOLOGICE LA ROŞIA MONTANĂ
-Interviu cu DL. prof. dr. Horia Ciugudean-

Reputatul cercetător dr. Horia Ciugudean de la Muzeul Unirii din Alba Iulia a participat activ la lucrările de cercetare la Roşia Montană situându-se pe o poziţie sensibil diferită de cea a colegilor săi care au contribuit la acţiunile de descărcare de sarcină arheologică a perimetrului ce urmează a fi transformat în exploatere minieră. Opiniile domniei sale le reproducem în interviul următor.

Horia Ciugudean

Rep. - Domnule profesor, am aflat de o declaraţie a dumneavoastră în care spuneaţi că Burebista şi Decebal au îmbogăţit tezaurul Daciei cu aur din minele de la Cârnic. Această afirmaţie contravine brutal cu ceea ce afirmă reprezentanţii de la Roşia Gold Corporation care susţin că nu s-au descoperit vestigii dacice în toată cercetarea din această zonă. Pe ce v-aţi bazat când aţi făcut o astfel de afirmaţie ?

Horia Ciugudean - Am făcut acestă afirmaţie în deplină cunoştinţă de cauză, plecând de la rezultatele obţinute de la echipa de cercetători francezi în cadrul programului de cercetare susţinut de compania Roşia Gold Corporation. Mai multe eşantioane de lemn provenind din zonele Cârnic şi Orlea ce au fost analizate cu metoda Carbon 14 au oferit date care chiar cu marja de eroare de 2 sigma (ceea ce reprezintă

o marjă mai largă) se plasează mult înaintea anului 106, deci a anului cuceririi dacilor de către romani. Prin urmare este greu de crezut ca având asemenea datări să nu poți susține faptul că aceste mine au fost exploatate în perioada de maximă înflorire a puterii dacice, respectiv în perioada statalității a regelui Burebista și evident în final a regelui Decebal.

Nu doar datele publicate ne spun acest lucru. În anul 2004 la sesiunea de rapoarte arheologice organizată la Cluj de către Ministerul Culturii cercetătoarea franceză Beatrice Cauuet a venit cu noi datări care din păcate nu sunt publicate negru pe alb, dar le-a prezentat în fața unei săli pline și conform acestor datări vechimea exploatărilor aurifere ar urca deja spre secolul VI – VII înainte de Christos, deci într-o perioadă în care sursele istorice - respectiv Herodot- îi pomenesc pe agatârșii cei iubitori de aur în zona Transilvaniei. De altfel dincolo de aceste datări C 14, unele publicate - altele nepublicate (și nu vreau să fac vreun comentariu asupra motivelor pentru care ele nu sunt publicate), aceste date există, sunt reale și sunt acceptate unanim de lumea științifică din arheologia europeană. Această metodă este una care, atunci când oferă mai multe datări pentru un sit arheologic, este o metodă pe deplin credibilă.

E necesar să fim realiști și să înțelegem ca nu trebuie să ne așteptăm să găsim în aceste galerii diverse vestigii de epocă dacică. Și fac aici o paranteză spunând că recent am vizitat Muzeul mineritului de la Boochum, cel mai mare și mai complex din Europa, și am văzut acolo ce anume rămânea de pe urma minerilor care exploatau sarea la Hallstadt. Ei bine, era vorba de mănunchiuri de surcele de lemn care foloseau ca făclii și care rămâneau prinse în sare. Devine astfel o certitudine că minerii nu coborau în subteran cu vase de ceramică sau cu alte lucruri perisabile. Și aici nu trebuie să ne așteptăm să găsim în subteran lucruri spectaculoase din acest punct de vedere. Plus un alt fenomen pe care îl remarca un coleg de-al meu, faptul că exploatările ulterioare - la cele romane mă refer - au acoperit cu cantități mari de steril anumite faze mai vechi ale mineritului preroman, implicit a celui dacic.

Faptul că la ora actuală, privind asupra situației generale a cercetărilor de minerit antic și preistoric în Europa, constatăm că în toate zonele ocupate de celți - care sunt oricum o populație cu care dacii au avut contacte intense, și asta o știm din sursele istorice - există dovezi certe de exploatare inclusiv în subteran a zăcămintelor aurifere. Și atunci intervine o întrebare logică... de ce nu ar fi făcut dacii această exploatare?

Faptul că aceste urme de exploatare dacică s-au aflat în bună parte în zonele superioare ale filoanelor de aur, zone care au fost exploatate inițial după care exploatarea a mers în profunzime vorbește de la sine. Din acest punct de vedere este destul de dificil a găsi resturi databile, altele decât cele de lemn din asemenea zone. Aș vrea totuși să îmi pun întrebarea de ce nu s-a cercetat mai mult problema habitatului la Roșia Montană și mă refer aici nu neaparat la habitatul dacic ci și la cel roman. Pentru ca acest proiect considerat un exemplu de cercetare șochează orice cercetător onest prin lipsa unor cercetări orientate spre zonele de așezări și spre zonele de prelucrare a minereului, respectiv spre ateliere. De altfel cercetători cu experiență în domeniul istoriei mineritului s-au exprimat și în scris la adresa acestei lipse de profesionalism dovedită în proiectul de cercetare de la Roșia Montană de către cei care îl dirijează.

Rep. – Alături de lipsa habitatului dacic și roman lipsește totuși un element important în aceste descoperiri și anume sistemul de apărare. Vorbim aici totuși de mine de aur, cea mai prețioasă bogăție a antichității.

Horia Ciugudean - Acesta este un alt aspect, acum cand ni se spune că munca de teren e pe sfârșite, că s-a rezolvat tot ce era de rezolvat în teren și că acum urmează doar faza de prelucrare, faza de birou. Din nou se impune o întrebare: tot acest sistem amplu de minerit antic nu avea nici un sistem propriu de apărare? Oare să fi fost fortificația de la Abrud de pe Cetățuie singura fortificație din toată această zonă a Munților Apuseni? Ni se pare greu de crezut, ba chiar absurd aș putea spune, pentru că la urma urmei era vorba de aur, și aceasta când romanii erau recunoscuți prin meticulozitatea cu care își protejau fiecare zonă exploatată sau locuită cu un sistem extrem de bine gândit și pus la punct. Ei bine, pentru Roșia Montană nici în acest domeniu nu s-a făcut ce trebuia făcut.

Rep. - Și totuși insist să vă întreb, unde credeți că ar putea fi găsite urmele habitatului dacic?

Horia Ciugudean - Nu pot să vin cu afirmații din afară. Sunt convins însă, că dintre colegii mai tineri, dintre arheologii care au fost și au lucrat pe teren, sunt destui care bănuiesc sau chiar știu din anumite date pe care le-au obținut care sunt zonele de locuire și zonele în care erau amplasate fortificațiile.

Ele trebuie căutate nu în zona joasă, ci pe zonele de relief mai ridicate care permit o verificare și un control al căilor de comunicații. Aici ajungem la un alt punct care a rămas suspendat, și anume căile de comunicații. În 2001, când îmi parveneau încă informații în mod direct de la Roșia Montană, a fost identificat un tronson din drumul roman. Din păcate această descoperire deosebit de importantă nu a mai fost urmărită și în alte zone ulterior. Iată deci încă o lacună importantă a cercetării de la Roșia.

Strada Sicilienilor o stradă care conservată poate deveni un unicat în Europa

Rep. - În opinia dumneavoastră, după ce s-au cheltuit 9 milioane de dolari pentru cercetare, pentru desărcarea de sarcină arheologică a unei bune părți din terenul de la Roşia, cât ar mai trebui lucrat, cât ar mai trebui să se cheltuie pentru ca istoria acestor locuri să ni se înfățişeze aşa cum este ea şi nu cum vor unii ?

Horia Ciugudean - Aş spune că nu e neapărat nevoie să fie cheltuiți încă 9 milioane de dolari, pentru că am impresia că aceşti bani nu au fost cheltuiți în cel mai chibzuit şi ma profesionist mod cu putință.

La o asemenea sumă întrebări de genul pe care le-ați enunțat şi le-am enunțat anterior ar trebui să-şi fi găsit de mult răspunsul. Însă consider că nu se poate ca după 6 ani un sit arheologic de importanța celui de la Roşia să fie rezolvat din punctul de vedere al cercetării din teren. În opinia mea cercetările sistematice trebuie să continue încă cel puțin pe o durată egală cu cea pe care s-au desfăşurat lucrările până în prezent, deci la un orizont de 10-12 ani pentru a avea un tablou complet a ceea ce a însemnat Alburnus Major sau în general istoricul exploatării aurului în această zonă. Tablou complet ar însemna în opinia mea angrenarea în aceste lucrări a celor mai competenți specialişti din țară, dar şi a unor specialişti străini pentru ca nu este firesc ca monopolul cercetării în subteran la Roşia Montană să fie deținut de o singură echipă de cercetare. Lucrurile sunt mult prea importante pentru a crea monopoluri arheologice pe care nu ni le putem permite în astfel de momente.

Rep. Ca o concluzie, în afară de problema istorică şi arheologică, aveți ceva de reproşat proiectului de la Roşia Montană ?

Horia Ciugudean - Aş vrea ca un lucru să fie clar. Nu sunt împotriva unei exploatări miniere la Roşia Montană. Dar în nici un caz nu sunt pentru o exploatare la scara şi cu metodele care se preconizează. Pentru că Roşia Montană nu este o zonă aflată în mijlocul unui deşert, ea se află într-o zonă locuită, într-o zonă cu un anumit sistem de existență al comunităților, şi derularea proiectului în forma propusă ar duce la distrugerea completă a acestui sistem aşa cum îl ştim astăzi. Nemaivorbind de un alt fapt, că acesta ar fi începutul unui alt lanț de exploatări care ar transforma o bună parte din Apuseni într-o zonă lipsită de orice fel de interes ulterior pentru turism sau orice alt mod de exploatare durabilă.

ESTE CERT CĂ ROMANII AU EXPLOATAT AURUL ÎN MINELE DEJA DESCHISE DE DACI

-Interviu cu D-na dr. Adriana Pescaru-

Arheolog şi cercetător de referință al istoriei daco-romane dr. Adriana Pescaru este director al Muzeului Civilizației Dacice şi Romane din Deva. Membru al Comisiei Naționale de Arheologie, a participat în calitate de şef de sector, împreună cu o echipă a muzeului, la campaniile de săpături arheologice la Roşia Montană. Domnia sa a avut amabilitatea să-şi exprime părerile legate de acest subiect deosebit de sensibil.

Rep. Cum comentați afirmațiile celor de la Roşia Gold Corporation că nu s-au găsit vestigii dacice la Roşia Montană ?

Adriana Pescaru

Adriana Pescaru - Într-adevăr descoperirile arheologice întreprinse până în prezent la Roşia Montană nu demonstrează existența vestigiilor din perioada dacică. Dar este exclus ca acestea să nu existe în această zonă, având în vedere faptul că exploatarea romană în ceea ce priveşte aurul a continuat-o pe cea începută de către daci. O dovadă este şi numele de origine tracă de pe una din stelele funerare descoperite în necropola de la Muncelu Brad, acolo unde au existat exploatări miniere de tipul celor de la Roşia Montană. Descoperirea acestei necropole compusă din 125 de morminte de incinerare a fost făcută în perioada 1976-1982 şi dovedeşte că întreaga colonizare romană nu s-a făcut pe un teren neînceput a fi exploatat. Populația băştinaşă a fost cea care a început toate aceste exploatări, continuate de administrația romană.

Este deci destul puțin probabil ca romanii după cucerire să se fi apucat şi să caute sursele de minerit aurifer. Ei au continuat în bună parte pe cele începute de daci.

Rep. - Credeți în continuarea lucrărilor de cercetare la Roşia Montană până la elucidarea acestei dileme a existenței populației dacice în aceste locuri?

Adriana Pescaru - Sigur că ar fi de preferat ca cercetarea să fie exhaustivă, dar fiind vorba de Roşia Montană şi de un investitor privat ceea ce se face în momentul de față este pe suprafețele pentru care se cere descărcare arheologică acolo unde efectiv se va exploata la suprafață. Repet, ar fi bine ca să fie cercetată întreaga zonă inclusiv în zonele mai greu accesibile.

Rep.- Sunt locuri în care practic din punct de vedere arheologic cercetarea pare încheiată cu toate că se recunoaşte că în halda de steril nu s-a cercetat nimic.

Adriana Pescaru - Încă nu am reuşit sa ajungem cu cercetarea în halda de steril. Ceea ce s-a facut până acum a fost pentru nişte edificii cu caracter public, deci o serie de construcții şi în majoritatea terenurilor cu morminte aparținătoare necropolelor pentru populația care s-a ocupat cu această exploatare a aurului. Ca o concluzie ar trebui spus că romanii, odată cu intenția de cucerire a Daciei, aveau o țintă precisă în aceste ezploatări aurifere şi nu au bâjbâit după zăcămintele care au îmbogățit consistent visteria imperiului.

Depozitul de arheologie unde piese importante ale istoriei noastre aşteaptă mutarea în viitorul Muzeu Roşia Montană

ZAMOLXIS PRIMUL LEGIUITOR AL GEȚILOR

CAROLUS LUNDIUS

De ce trebuie să auzim de la Carolus Lundius despre Zamolxis ca fiind cel care a dat lumii primele legi scrise?De ce nici unul din istoricii noştrii nu-l pomeneşte? Oare de ce suedezii se mândresc cu ce noi refuzăm să ne mândrim?Când oare istoria noastră în loc să înceapă cu înfrângerea noastră ,cu sfârşitul nostru ca stat,cu înfrângerea lui Decebal,va începe cu istoria Daciei şi a regilor ei ?
Iată de ce ne facem o datorie de onoare în a publica în serial întregul volum ZAMOLXIS PRIMUL LEGIUITOR AL GEȚILOR.
Prima ediție a acestui volum sub titlul Zamolxis Primus Getarum Legislator scrisă de Carolus Lundius a apărut în Suedia în anul 1687.Am găsit-o rătăcită într-un anticariat din Upsala-Suedia,de unde am cumpărat-o la un preț mare,încredințând-o spre traducere doamnei Maria Crişan .

Dr. Napoleon Săvescu

Rezumat Cap. IX, 1-2

§1. Din filosofia lui Samolse, strămoşii noştri au fundamentat principiile şi chiar preceptele dreptului şi Justiției germane foarte corect. Dar pentru a putea fi observată aceeaşi raţiune în ambele cazuri, acelaşi adevăr, aceeaşi lege care este preceptul de drept şi cu efect al respingerii celui nejust, s-a recurs la definiții după modelul geometriilor: defin. 1. Cauza este acel ceva din care se naşte ceva; 2. Cauza principală este cauza din care se nasc toate celelalte; def. 3. Cauze secundare sunt acele cauze a căror origine se află în cauza principală şi depind de ea; def. 4. Orice mişcare este izvor al acțiunii, chiar şi în cazul obicetelor neînsufleţite, atâta vreme cât, în diverse chipuri, prin calitățile şi efectele lor, contribuie hotărâtor la ideea de bine şi frumos a celor vii. Apoi trebuie să fie cerut ceva, ca să se poată da. 1. Orice este s-a întâmplat dintr-o cauză. 2. Nu are loc progres la infinit.

§2. Atunci se ajunge la principiile de drept, când cel care a fost primul dintre toți, acela este Dumnezeu.

Aşa cum s-a arătat, filosofia cea mai veche este cea a lui Zamolxis şi a neamului nostru; din izvoarele ei s-au iscat şi principiile şi preceptele juridice şi tot ele s-au revărsat în for: ele sunt exemple de nezdruncinat ale adevărului. Dar, aşa cum obişnuiesc inginerii geometri, noi facem progrese grație cunoştințelor strămoşilor noştri care au fost buni navigatori mai înainte de toate; aşadar, mai întâi vor fi elaborate definițiile şi apoi postulatele, ca nici una să nu fie imediat eliminată, prin care sunt extrase apoi fără dubiu, mai lesne, principiile genuine şi, în final, urmează perspectivele generale într-o înşiruire neîntreruptă. Def. 1. Cauza înseamnă ceva de la care se porneşte.

2. Cauză primară este aceea din care se nasc toate celelalte.

3. Cauze secundare sunt acele care trimit la origine, la cauza primară şi, prin urmare, depind de ea.

4. Orice mişcare este şi izvor al acțiunii, în cadrul căreia se disting şi obiectele neînsufleţite, chiar şi animalele care, în diverse chipuri, participă la calitățile şi operațiunile oamenilor, determinând ideea lor de bine şi frumos. Astfel, prin aceste premise nu înseamnă deloc că eu îmi iau ceea ce vreau, ci numai ceea ce îmi este îngăduit de către toți. Aşadar cer dimpreună cu strămoşii noştri ca să fie îngăduit:

1. Orice se întâmplă s-a iscat dintr-o cauză. Căci dacă nu s-ar fi ivit cauza, ar fi fost şi acum acelaşi lucru de mai înainte. Ceea ce este socotit de către toți a fi absurd din punct de vedere juridic, şi pe bună dreptate.

2. Nu este îngăduit progresul la infinit. De aceea orice raţiune de a filosofa corect este sigur înlăturată. Aşadar, după ce a atins apogeul, va fi oprit, deşi mintea, raţiunea lui, forța, întreaga-i putere ar putea să funcționeze mai departe. De aceea chiar şi Cicero (De N. D., lib. III, p. 61 şi urm.), dintre fleacurile naturii până la cea mai înaltă prefecțiune a ei, apără ceea ce urmează să se nască. Adică Principiile:

§2. Primul a fost Dumnezeu, căci el s-a născut înaintea tuturor. Zic Dumnezeu a fost unul singur şi făruritor al cerului şi al pământului şi semănător al tuturor lucrurilor, săditor şi hrănitor al tuturor: en to pan EN, căci ca unul care sare în ajutor, stând la îndemâna oamenilor, din ignoranță, multe nume i s-au mai adăugat. Să socotim şi disertaţiunea lui Cotta şi a lui Maximus din Tyr (XXIII Gell., N. Att., lib. XI, c. 5; Diog. Laert., In vit. Pyrrhon.; Sext. Emp. Pyrrhon. Hyp. , l. I, Var. capt. Lucian, In Anct. Vit.). Cei din tabăra scepticilor, cu Pyrrhonii în frunte,

susţineau că atâta vreme cât nu poate fi văzut, nici auzit, nu există; sigur că pentru filosofi este ruşine să te îndoieşti, de ce atunci nu s-ar îndoi şi cei care trăiesc la ţară. Cartesius (Medit I cum objection variorum et auct. Respons. Princ. Philos., p. I, c. 1-13, p. 2 §1, la încep. şi not. Ad progr. A 1600, XLVII), demonstrează că nu se pot îndoi toţi de existenţa lui Dumnezeu, dar voi explica clar cum stau lucrurile cu credinţa şi cu adevărul ei, - greşelile tenebroase în care unii înoată, nu sunt altceva decât rodul neştiinţei. Aşa că dacă sunt concepute mai multe în sufletul lui Dumnezeu, acestea toate pot fi egale cu sine sau neegale. Cele egale sunt atunci când numeroasele mişcări ale naturii nu se raportează la unul şi acelaşi principiu, care este în acelaşi timp şi infinit şi primul pentru că convenindu-se, totuşi, să devină ordinea naturală a cauzelor, a avut sorţi de izbândă. Apoi, se pune problema dacă părţile componente ale acestui univers au fost sau nu au fost suficiente. Mai înainte va fi distrus motivul concluzionării de polueian (politeismul); după aceea, se va ridica total puterea şi natura divină. Dacă sunt inegale, se va reveni la ceea ce s-a spus. Căci natura divină nu este câtuşi de puţin imperfectă, nici chiar atunci când s-a decis să se recunoască absolutul din orice parte, imperfectul aş zice, nu absolutul: Cicero 20 (De Universitat., p.m. 196) a unit aceste cuvinte, dându-le aceeaşi semnificaţie, astfel încât autoritatea unui cuvânt imperfect cu nici unul dintre instauratorii mai recenţi ai limbii latine nu va putea fi împiedicată. Iată-l pe Plinius (Nat. Hist., lib. II, c. VII, p.m. 12), în ce chip discută despre puterea divină: "Grija principală a naturii imperfecte din om este ca Dumnezeu să nu fi cunoscut toate". Multe alte lucruri demne de a fi citite sunt analizate detaliat până la finele capitolului: cel care neagă existenţa lui Dumnezeu este socotit a nu avea o minte sănătoasă. Căci avem de a face cu o infinitate a ideii divine care nici nu poate fi văzută cu ochii, nici nu poate fi auzită cu urechile şi nici nu poate fi percepută cu vreunul din simţuri, decât numai dacă, de către Dumnezeul infinit, poate fi imprimată fiinţelor finite ideea că el există cu adevărat. Aşa cum în afara acestor cauze, apare motivul pentru care s-a menţinut secole de-a rândul şi vieţi de oameni în şir ideea străveche de Dumnezeu şi comună tuturor şi nici un neam nu a fost vreodată în afara legilor şi moravurilor şi nici nu s-a pronunţat că nu ar şti de existenţa lui Dumnezeu. Să apelăm la Cicero (lib. I, De legibus, p.m. 160), Seneca (Ep. CXVII) şi Aristotel (t. I, Top. I şi IX) şi din nou Cicero (lib. I, De N.D., p.m. 8). Acela care se îndoia de existenţa lui Dumnezeu era supus pedepsei şi oprobiului public. Şi, deşi acesta era privit ca un foarte mare păcat, lucru enunţat şi de Cicero în cartea a treia dedicată filosofiei cunoaşterii lui Dumnezeu (De N. D., lib. I, p.m. 8), prin cuvinte tulburătoare: "În măsura în care i se atribuie spiritului o întreagă divinitate, în aceeaşi măsură lumea zice că există Dumnezeu; în măsura în care un altul s-a aşezat în fruntea lumii, atribuindu-şi roluri prioritare, atunci acea persoană va primi din partea lumii, dreptul la replică, printr-o mişcare a maselor, şi va fi ameninţat cu moartea, atunci va susţine că există Dumnezeu al Cerului; neînţelegând că cerul lumii este o parte a lumii, prin care el însuşi, într-un alt loc, l-a desemnat pe Dumnezeu". Trimit acum la alte lucruri pe care lumea, de nevoie, le-a desemnat ca fiind ilogice: astfel, mult mai corupt decât magistrul său, a învăţat că Dumnezeu este acela, care prin libera acţiune a sa asupra materiei, a creat cerul şi pământurile. De ce aş trece cu vederea şi celelalte, despre care vorbeşte divinul Platon, cu o intuiţie cu totul ieşită din comun, ca şi cum ar fi un zeu al filosofilor. Să nu vorbesc nimic despre stoici şi care prin importanţa pe care o acordă forţei destinului şi inevitabilei legi a acestuia, de fapt, micşorează rolul lui Dumnezeu. Dar cum aceştia sunt mai puţin apţi, se înfundă tot mai adânc în multe lucruri false şi îşi aruncă unul altuia insulte şi totuşi ei sunt socotiţi a fi cei care i-au smuls lui Epicur ramura de palmier pe care el pe drept şi pe merit, deci, prin trudă, o câştigase în legătură cu mişcarea atomilor, deci ca rezultat al minţii lui iscusite şi nu printr-o judecată mediocră şi trândăvie. Opiniile acestora sunt redactate într-un compendiu cuprins în cărţile lui Cicero, De natura Deorum ; tot aici pot fi puse în evidenţă şi unele concluzii subtile ale altora.

•

Dacă doriţi un abonament la

DACIA MAGAZIN

Trimiteţi prin mandat poştal suma de 250 000 lei pe adresa Daniela Gridan 2700 Orăştie Piaţa Victoriei 20.

Veţi primi începînd cu luna următoare douăsprezece numere ale publicaţiei noastre.

Vă rugăm să specificaţi pe mandat adresa poştală corectă la care doriţi să primiţi revista.

FUNDAȚIA DACIA REVIVAL
INTERNATIONAL SOCIETY
Președinte: dr. Napoleon Săvescu
21-26 Broadway, New York, NY
11106, U.S.A.
Phone: (718) 932- 1700 or 031 810
6172; FAX: (718) 728- 7635;
E- mail: nsavescu@nyc.rr.com
Fundația pentru cercetarea
istoriei DACIEI
Filiala București
Președinte: Ilie Enciu
str. Orzari, nr. 15
Tel: 0213206883
Fax: 0213215354
București, ROMÂNIA
Fundația pentru cercetarea
istoriei DACIEI
Filiala Tulcea - Geția Minor
Președinte: Nicolae Nicolae
str. Florilor, nr. 35-37
Tel, 0240534213
Tulcea, ROMÂNIA
Fundația pentru cercetarea
istoriei DACIEI
Filiala Transilvania-Banat
Președinte: Vladimir Brilinsky
str. Carpați, nr. 12, bl F, ap. 11
Tel: 0254223853
Fax: 0354104424
E-mail: malus_dacus@yahoo.com
Deva, ROMÂNIA
Dacă doriți să deveniți membru al Fundației DACIA REVIVAL, vă invităm
să vă adresați uneia din filialele ce aparțin acestei fundații